

ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΕΚ ΜΑΔΥΤΩΝ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΛΑΓΩΝΙΑΣ

ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΜΟΥΣΙΚΑ ΕΡΓΑ

Ἐκδιδόμενα ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημοσίας
Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 Ραμαζαν
313 καὶ 15 Φεβρουαρίου 312 (1897) καὶ
ὑπ' ἀριθμὸν 552.

ΔΙΗΡΗΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΕΥΧΗ

«Γυνεῖν γὰρ εὐσεβὲς καὶ προηγούμενον
ἄνθρώποις τοὺς χαρισμένους αὐταῖς μύ-
νοις τὴν ἑνερθρον φωνὴν θεοῦ». Ἄ' Ἐπὶ
μέντοι τῶν ἐτι ἀρχαιοτέρων οὐδ' εἰδέναι
ἔσασι τοὺς Ἕλληνας τὴν θεατρικὴν μου-
σικάν, ὅλην δὲ αὐτῆς τὴν ἐπιστημὴν πρὸς
ἡμᾶς θεῶν τιμὴν καὶ τὴν τῶν νέων παιδεί-
αν παραλαμβάνεσθαι».

(Πλουτάρχ. περὶ μουσ. 2-10 καὶ 27-10)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

Πρὸς τῶν ναφ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων

1897

ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΕΚ ΜΑΔΥΤΩΝ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΔΑΓΩΓΙΑΣ

ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΜΟΥΣΙΚΑ ΕΡΓΑ

Ἐκδιδόμενα ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημοσίας
Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 Ραμαζάν
313 καὶ 15 Φεβρουαρίου 312 (1897) καὶ
ὑπ' ἀριθμὸν 552.

ΔΙΗΡΗΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΕΥΧΗ

«Γυναιὶν γὰρ εὐσεβέες καὶ προηγούμενον
ἀνθρώποις τοὺς χαρισμένους αὐταῖς μό-
νοις τὴν ἐντροπὴν φωνὴν θεοῦ». «Ἐπὶ
μέντοι τῶν ἐτι ἀρχαιοτέρων οὐδ' εἰδέναι
»φασὶ τοὺς Ἕλληνας τὴν θεατρικὴν μου-
»σαν, ὅλην δὲ αὐτῆς τὴν ἐπιστήμην πρὸς
»τε θεῶν τιμὴν καὶ τὴν τῶν νέων παιδεύ-
»σιν παραλαμβάνεσθαι».

(Πλουτάρχ. περὶ μουσ. 2-10 καὶ 27-10).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

Παρά τῷ ναυ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων

1897

05051

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφήν μου καταδιώκεται
κατὰ τὸν νόμον ὡς κλεψίτυπον.

+ *Ὁ Γεώργιος Ν. Ζαχαρίας*

17676

Ο ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§. 1. Μουσική τέχνη λέγεται τὸ μάθημα, ὅπερ μᾶς διδάσκει τοὺς κανόνας καθ' οὓς παράγεται τὸ μέλος. Ἄρα ἀντικείμενον τῆς μουσικῆς εἶνε τὸ μέλος, πρὸς κατανόησιν τοῦ ὁποίου ἐξετάζει τὰ μέρη ἐξ ὧν σύγκειται.

§. 2. Σύγκειται δὲ τὸ μέλος ἐκ διαφόρων φθόγγων ἢ ἤχων δεδομένων ὑπὸ τῆς φύσεως· ἀλλ' ὥς εἶνε δεδομένοι δὲν παράγουσι τὸ ζητούμενον μέλος· πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου τακτοποιεῖ αὐτοὺς ὡς ἐξῆς: Α' παρέχει ὠρισμένα ὀνόματα εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, δι' ὧν διακρίνει αὐτοὺς· ἀπ' ἀλλήλων καὶ ὀρίζει σημεῖα τινα πρὸς παράστασιν αὐτῶν. καὶ Β' ἐξετάζει καὶ ὀρίζει τὰς σχέσεις καθ' ἃς συμπλέκονται πρὸς ἀλλήλους καὶ παράγουσι τὸ μέλος.

§. 3. Ἐντεῦθεν τὸ μάθημα τῆς Μουσικῆς τέχνης συστηματικώτερον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Εἰς πρακτικόν, πραγματευόμενον περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν διαφόρων φωνῶν καὶ περὶ τῶν σημείων δι' ὧν παρίστανται, καὶ εἰς θεωρητικόν ἐξετάζον καὶ ὀρίζον τὰς σχέσεις τῶν διαφόρων τόνων καὶ τὰς μορφάς, ἃς δύνανται νὰ λάβωσι πρὸς παραγωγὴν τοῦ μέλους.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

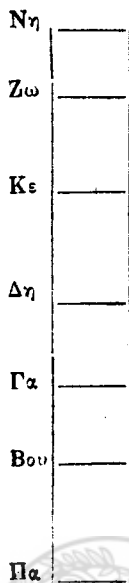
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ ὀνομάτων τῶν φθόγγων.

§. 1. Ἐξετάζοντες τὰς ἐν τῇ φύσει δεδομένας φωνάς, παρατηροῦμεν ὅτι καθορίζονται εἰς ἑπτὰ διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐπαναλαμβανομένας εἴτε εἰς τὰ ὑψηλὰ εἴτε εἰς τὰ χαμηλὰ ὅσον εἶνε ἐφικτὸν εἰς τε τὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν καὶ εἰς τὰ διάφορα τεχνητὰ ὄργανα. Τὰς ἑπτὰ ταύτας φωνάς καλοῦμεν φθόγγους ἢ τόνους καὶ γνωρίζομεν τὴν διάκρισιν αὐτῶν διὰ τῶν ἐξῆς ὀνομάτων. Πα. Βου. Γα. Δη. Κε. Ζω. Νη.

§. 2. Οἱ τόνοι οὗτοι κατὰ τὴν ἀνωτέρω τάξιν ἐκφωνοῦμενοι παρίστανται τρόπον τινὰ κατέχοντες ἕκαστος μίαν βαθμίδα, ἐφ' ἧς ἀναβαίνοντες ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς ἐβδόμης καὶ εἴτα καταβαίνοντες ἀπὸ τῆς ἐβδόμης μέχρι τῆς πρώτης σχηματίζομεν μίαν κλίμακα. Τὴν κλίμακα ταύτην ὡς διήκουσαν δι' ὅλων τῶν τόνων ὀνομαζόμεν σύστημα διὰ πασῶν καὶ ἑπτάχορδον ὡς περιλαμβάνουσιν ἑπτὰ τόνους. (Σχῆμα. 1.)

§. 3. Τρεῖς τοιαύτας κλίμακας μεταχειρίζεται ἡ Μουσική· ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ὡς κατωτάτη ὀνομάζεται ὑπάτη ἢ βαρεῖα διὰ πασῶν, ἡ δευτέρα μέση διὰ πασῶν καὶ ἡ τρίτη ὡς ἀνωτάτη ὀνομάζεται νήτη ἢ ὀξεῖα διὰ πασῶν. Ἡ δὲ

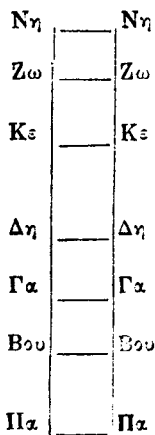

Σχ. 1.

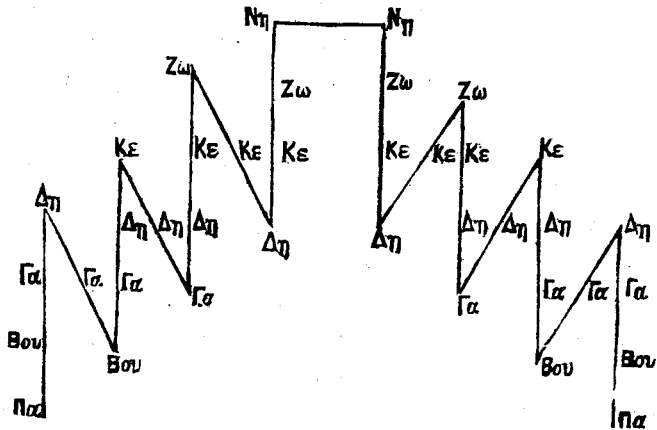
χρήσις αὐτῶν ἅπαντ' ἀπὸ τρεῖς τρόπους· ἐν συνεχεῖ ἀναβάσει ἢ καταβάσει, ἐν ὑπερβατῇ ἀναβάσει ἢ καταβάσει καὶ ἐν συναλλασσομένη συνεχεῖ τε καὶ ὑπερβατῇ ἀναβάσει καὶ καταβάσει. Καὶ συνεχῆς μὲν ἀνάβασις καὶ κατάβασις εἶνε ἢ κατὰ τὴν ὀριθεύσαν ἀνωτέρω τάξιν ἀπαγγελία τῶν τόνων ἀνὰ ἓνα ἄνευ παραλείψεως τινος ἐν τῷ μεταξύ· ὑπερβατὴ δὲ ἢ μεταπήδησις ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸν τέταρτον ἢ ἀπὸ οἰουδήποτε ἄλλου, παραλειπομένων τῶν ἐν τῷ μεταξύ μεσολαβούντων· καὶ συναλλασσομένη λέγεται ἢ ἐναλλάξ γινομένη καὶ κατὰ συνέχειαν καὶ καθ' ὑπέρβασιν καὶ κατ' ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν. Τὴν τοιαύτην δὲ χρήσιν τῶν τόνων μετὰ τῶν ὀνομάτων μὲν αὐτῶν, ὀνομαζόμεν παραλλαγήν· ἄνευ δὲ τούτων μετὰ μόνου ἐνὸς φωνήεντος ὀνομαζόμεν μέλος.

Ἀσκήσεις μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν τόνων.

α'.) Συνεχῆς ἀνάβασις καὶ κατάβασις τῆς μέσης διὰ πασῶν.

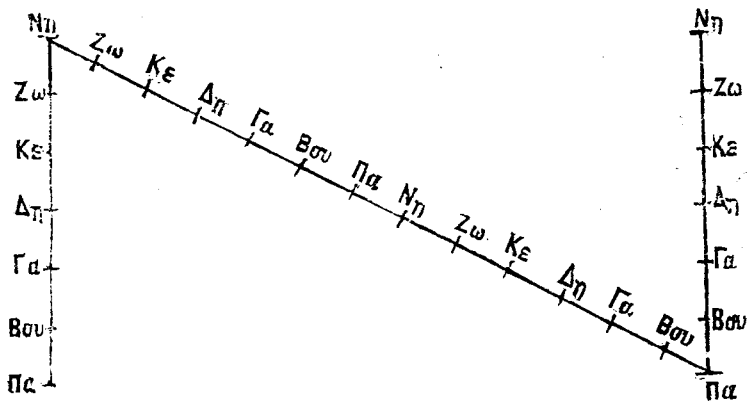
Σχ. 1.

Σχ. 2.

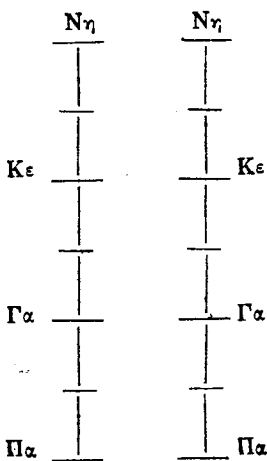

β'.) Συνεχής ανάβασις καὶ κατάβασις τῆς μέσης καὶ
ὕπατοιδοῦς κλίμακος.

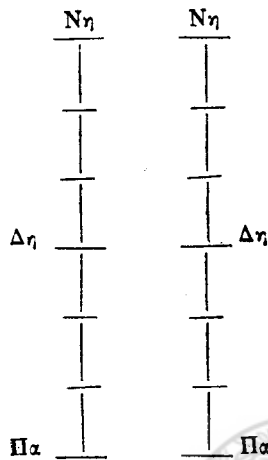

Σχ. 3.

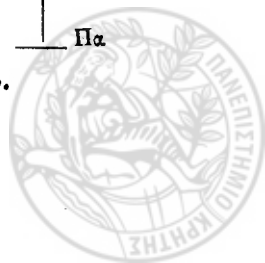
γ'.) Ὑπερβατὴ ἀνάβασις καὶ κατάβασις.

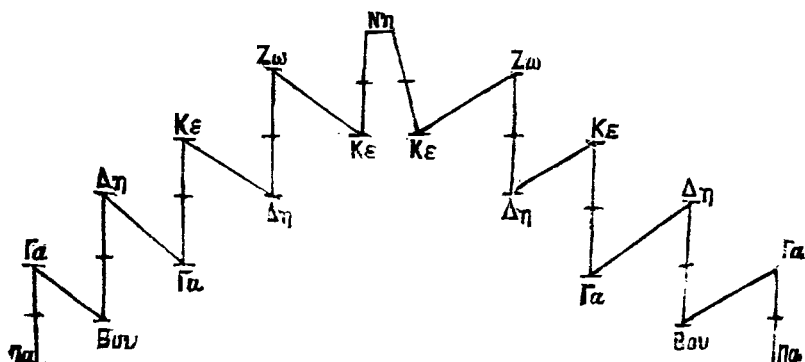
Σχ. 4.

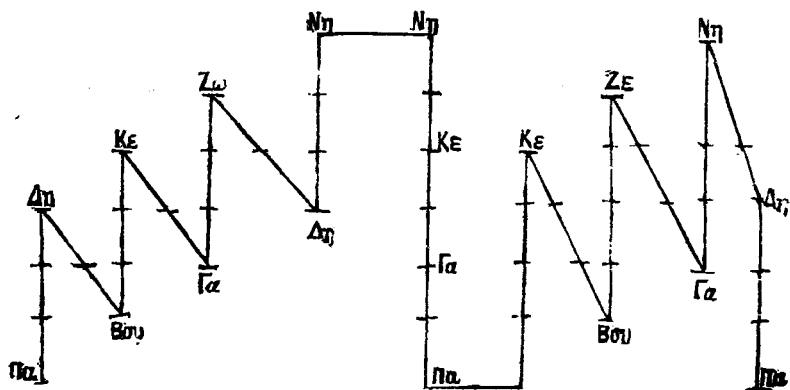
Σχ. 5.

δ'.) Ὑπερβατή ἐναλλασσομένη ἀνάβασις καὶ κατὰβασις.

Σχ. 6.

Σχ. 7.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ γραμμάτων τῆς Μουσικῆς.

§. 1. Διὰ τῶν ἐκτεθέντων ἀνωτέρω μέσων δὲν δυνάμεθα νὰ γράψωμεν καὶ νὰ μεταδώσωμεν οἰονδήποτε μέλος. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον μεταχειριζόμεθα τὰ ἑξῆς γράμματα·

ΑΝΙΟΝΤΑ			ΚΑΤΙΟΝΤΑ		
ὀλίγον	—	= 1	ἀπόστροφος	⤴	= 1
πεταστή	∪	= 1	ἐλαφρὸν	∩	= 2
κεντήματα	∩	= 1	ὑπορροή	∪	= 2
κέντημα	∪	= 2	χαμηλὴ	⤵	= 4
ὕψηλῃ	∪	= 4			

Ἐκ τούτων τὰ ἀνιόντα χρησιμεύουσι πρὸς ἀνάβασιν· καὶ τὰ μὲν τρία πρῶτα ἦτοι τὸ ὀλίγον, ἡ πεταστή καὶ τὰ κεντήματα ἀναβιβάζουσιν ἐν συνεχείᾳ ἀνὰ μίαν φωνήν· τὸ κέντημα ὑπερβατῶς δύο καὶ ἡ ὕψηλῃ ὑπερβατῶς τέσσαρας, ὡς καὶ οἱ ἀπέναντι αὐτῶν ἀριθμοὶ φανερώνουσι. Τὰ δὲ κατιόντα χρησιμεύουσιν εἰς κατὰβασιν τῶν φθόγγων καὶ ἐκτὸς τῆς ἀποστροφῆς καὶ τῆς ὑπορροῆς ἐνεργοῦσιν ἐν συνεχείᾳ ἢ μὲν ἓνα, ἢ δὲ δύο φθόγγους· τὰ δὲ λοιπὰ δύο ἦτοι τὸ ἐλαφρὸν καὶ ἡ χαμηλὴ ἐνεργοῦσιν ὑπερβατῶς τὸ μὲν δύο ἢ δὲ τέσσαρας φθόγγους. Ἐκτὸς ὅμως τῶν γραμμάτων τούτων ὑπάρχει καὶ τὸ ἴσον — ὅπερ μῆτε ἀνάβασιν μῆτε κατὰβασιν ἐνεργεῖ, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει τὸν τόνον ὃν ἔχει τὸ πρὸ αὐτοῦ γράμμα.

§. 2. Τὰ μουσικὰ ταῦτα γράμματα ἄλλως καλοῦνται καὶ χαρακτη-
ρες καὶ φθογγόσημα· καίπερ ἐκφράζοντα ἀνάβασιν καὶ κατὰβασιν τῶν
τόνων δὲν ἔχουσιν ὅμως ὀρισμένον τινὰ τόνον ἕκαστον, ἀλλ' ὀρίζουσιν
αὐτοὺς μόνον ὅταν προηγηθῇ αὐτῶν ὀρισμένος τις τόνος ὡς βάσις.
Ταύτης μὴ ὑπαρχούσης τὰ φθογγόσημα οὐδὲν ἐκφράζουσιν.¹⁾

¹⁾ Ἐνταῦθα τὸ ἡμέτερον μουσικὸν σύστημα παρουσιάζει μικράν τινα ἑλλει-
ψιν καὶ δυσκολίαν μὴ ἔχον ὀρισμένα γράμματα δι' ἕκαστον τῶν ὀρισμένων τό-
νων. Ἀλλ' ἡ ἑλλειψις αὕτη καθίσταται ἀνεπαίσθητος διὰ τῆς ἀσκήσεως.

§. 3. Τὰ φθογγόσημα ταῦτα συμπλεκόμενα πρὸς ἄλληλα ἐκφράζουσιν ὅλους τοὺς φθόγγους ὧν τῶν κλιμάκων. Ἀλλ' ἐν τῇ συμπλοκῇ ταύτῃ ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν τὰ ἐξῆς· Τὸ κέντημα τιθέμενον ἔμπροσθεν ἢ κάτωθεν τοῦ ὀλίγου ἀφαίρει τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ ἀριθμεῖ μόνον τὰς δύο ἰδίας του φωνὰς ὑπερβατῶς οὕτω $\text{—} \text{—}$ ἢ $\text{—} \text{—} = 2$. ὅταν ὅμως τεθῇ ἄνωθεν οὕτω $\text{—} \text{—}$ ἐνεργεῖ μετ' αὐτοῦ ὑπερβατῶς τρεῖς φωνὰς. Ἡ δὲ ὑψηλὴ δὲν τίθεται μόνη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστῆς· καὶ ὅταν μὲν τεθῇ εἰς τὰ ἔμπροσθεν αὐτῶν οὕτω

 · τὸ ὀλίγον καὶ ἡ πεταστὴ δὲν ἀριθμοῦσι φωνήν· ἀριθμοῦσι
 δὲ μόνον ὅταν δέχωνται τὴν ὑψηλὴν ἐν τῷ μέσῳ ἢ ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῶν
 οὕτω   ὅτε καὶ ὑπερβατῶς εὐρίσκουσι τὴν πέμ-
 πτην φωνήν. Ἡ πεταστὴ καὶ τὸ ὀλίγον δὲν μετροῦσι φωνήν καὶ ὅταν
 δέχωνται ἄνωθεν τὸ ἴσον καὶ τὰ κατιόντα φθογγόσημα οὕτω
     Ὅσα δὲ φθογγόσημα
 εἴτε κατιόντα εἴτε ἀνιόντα ἐνεργοῦσι καθ' ὑπέρβασιν, συμπλεκόμενα
 μετὰ φθογοσήμων ἐν συνεχεῖς ἐνεργούντων ἔλκουσι καὶ ταῦτα εἰς τὴν
 καθ' ὑπέρβασιν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀνιόντα ἔλκουσι τὰ ὁμοειδῆ
 αὐτῶν ἀνιόντα, τὰ δὲ κατιόντα ἐπίσης τὰ κατιόντα οὕτω = 3.

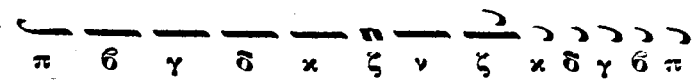
 = 5.
  = 5.
  = 5.
  = 7.
  = 3.
  = 5.
  = 5.

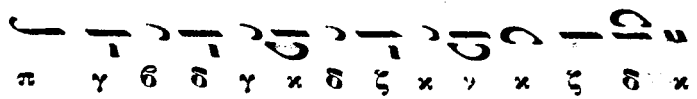
$\text{Ζ} = 6, \text{Ζ} = 7, \text{Ζ} = 8, \text{Ζ} = 11$. Τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιροῦνται

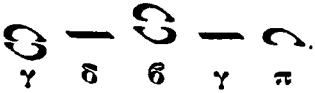
πρώτον τὰ κεντήματα συμπλεκόμενα μετὰ τοῦ ὀλίγου ἢ μόνου ἢ μετὰ
τῆς ὑψηλῆς οὕτω $\underline{\text{w}}$, ὅτε τοῦ μὲν ὀλίγου ἡ φωνὴ χάνεται καὶ ἐνεργεῖ
πρώτον ἡ ὑψηλὴ ὑπερβατικῶς 4 φωνὰς καὶ εἶτα ἐν συνεχείᾳ τὰ κεντή-
ματα μίαν. οὕτω $\underline{\text{p}}$ κε ζω· δεύτερον τὸ ἐλαφρὸν τιθέμενον μετὰ τῆς

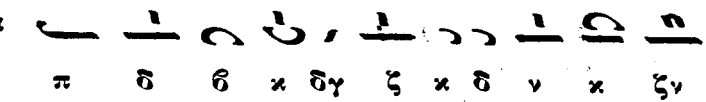
ἀποστροφῶν οὕτω, ὅτε ὄχι μόνον ὑπερβατῶς δὲν ἐνεργεῖ, ἀλλὰ καὶ μίαν μόνον φωνὴν ἀριθμεῖ· ἀποκτᾷ δὲ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἀριθμητικὴν καὶ ὑπερβατὴν ἀξίαν ὅταν τίθεται ὀλίγον μακρὰν τῆς ἀποστροφῶν οὕτω.

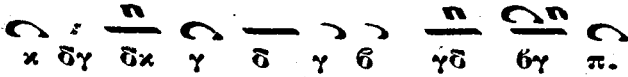
Ἀσκήσεις μετὰ φθογοσῶν

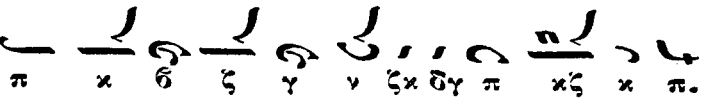
1.) Πα
π β γ δ κ ζ ν ζ κ δ γ β π

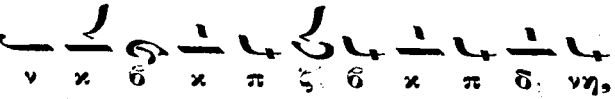
2.) Πα
π γ β δ γ κ δ ζ κ ν κ ζ δ κ

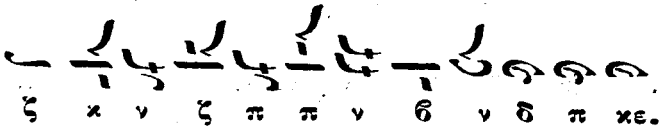

γ δ β γ π

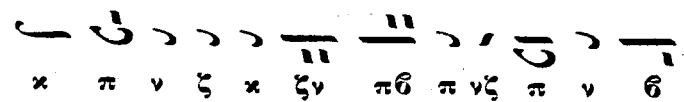
3.) Πα
π δ β κ δ γ ζ κ δ ν κ ζ ν

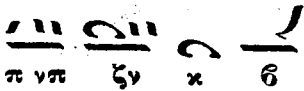

κ δ γ δ κ γ δ γ β γ δ β γ π.

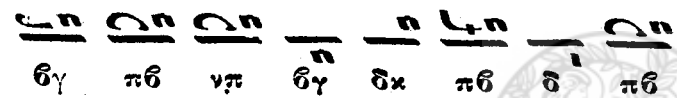
4.) Πα
π κ β ζ γ ν ζ κ δ γ π κ ζ κ π.

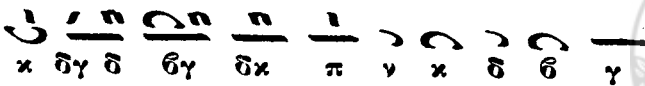
5.) Νη
ν κ β κ π ζ β κ π δ ν η,

6.) Ζω
ζ κ ν ζ π π ν β ν δ π κ ε.

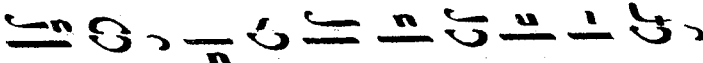
7.) Κε
κ π ν ζ κ ζ ν π β π ν ζ π ν β

π ν π ζ ν κ β

8.) Βου
β γ π β ν π β γ δ κ π β δ π β

κ δ γ δ β γ δ κ π ν κ δ β γ

9.) Γα
 γδ β π βγ βπ π βγ γ δκ π δ γ

β. 4. Ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν συμπεπλεγμένων φθογγοσῆμων τέσσαρά τινα τὰ ἐξῆς ἀπαιτεῖται νὰ γνωρίζωμεν.

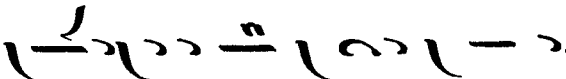
α') Τὸ ὀλίγον ὅταν δὲν ἀριθμεῖ φωνὴν ἀπαιτεῖ τὸν ἐπ' αὐτοῦ τόνον ἐντονώτερον,

β') Ὁμοίως καὶ ἡ πεταστὴ εἴτε ἀριθμεῖ φωνὴν εἴτε μὴ ἐν συμπλοκῇ ἀπαιτεῖ ἐντονωτέραν τὴν φωνήν.

γ') Τὰ κεντήματα δὲν ἐπιδέχονται συλλαβὴν εἰ μὴ εἰς τὰ κρατήματα· τιθέμενα δὲ κάτωθεν τοῦ ὀλίγου οὕτω προφέρονται πρῶτον αὐτὰ καὶ εἶτα τὸ ὀλίγον, καὶ

δ') ἡ ὑπορροὴ ἐπίσης δὲν ἐπιδέχεται συλλαβὴν· ὅταν ὅμως γίνῃ ἀνάγκη νὰ τεθῇ τοιαύτη, τότε ἀντικαθίσταται ἡ διὰ δύο ἀποστροφῶν ἢ οἱ' ἀποστροφῶν μετὰ ἐλαφροῦ οὕτω .

§. 5. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μουσικῶν γραμμάτων ἡ ἡμετέρα παρασημαντικὴ μεταχειρίζεται καὶ ἕτερα σημεῖα ἄφωνα τὰ ἐξῆς. Τὴν βαρεῖαν , τὸ ψηφιστὸν , τὸ ὁμαλὸν , τὸ ἀντικέγωμα καὶ τὸ ἕτερον 1) Ἐκ τούτων τὰ μὲν δύο πρῶτα εἰσὶ τονιστικὰ τουτέστι παλμώδους λαρυγγισμοῦ ἐνεργητικά, καὶ τὸ πέμπτον ἦτοι τὸ ἕτερον συνδετικόν. Ἀλλαις λέξεσιν ἡ μὲν βαρεῖα προφέρει τὴν φωνὴν πρὸ τῆς ὁποίας τίθεται μετὰ περισσοτέρας ζωηρότητος ἀπὸ τῶν προ-

ηγουμένων οὕτω Πα. .

Τὸ δὲ ψηφιστὸν τιθέμενον ὑπὸ τὸ ὀλίγον καὶ τὴν πεταστὴν ὅταν ἔπηται κατιὸν φθογγόσημον, τὴν μὲν ἐπ' αὐτοῦ φωνὴν προφέρει μετὰ τόνου τὴν δὲ ἐπομένην κατιοῦσαν ἔλκει πρὸς τὴν προηγούμενην οὕτω Πα

, , 2) Τὸ δὲ ὁμαλὸν προφέρει τὴν ἐπ'

1) Εἰς ταῦτα συγκαταλέγεται καὶ τὸ ἐνδόφωνον , ὅπερ εὐφυὲς μὲν ἐφεύρημα πρὸς παράστασιν διὰ τῆς ῥινὸς κεκλεισμένου τοῦ στόματος τῶν κρουσμάτων τῆς κιθάρας ἢ τῆς πανδουριδος, ἀλλ' ἐκ μὲν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀσμάτων ἐξοβελιστέον ὡς ἀπρεπές, εἰς δὲ τὴν ἐξωτερικὴν μουσικὴν ὑπαρχόντων τῶν ὀργάνων ἄσκοπον.

2) Καίτοι φρονοῦμεν ὅτι ἡ βαρεῖα καὶ τὸ ψηφιστὸν ἐκφράζουσι τὸν ῥυθμικόν

αὐτοῦ φωνὴν μετὰ κυματισμοῦ τοῦ λάρυγγος, καὶ τὸ ἀντικένωμα μετὰ λιγγός τινος, ἥτοι λεπτῆς καὶ ταχείας ἀξομειώσεως. Τέλος τὸ ἕτερον συνδέει τὸ ἴσον καὶ τὰ ἀνιόντα φθογγόσημα μετὰ τῶν κατιόντων. Πάντα δὲ ταῦτα καίτοι ἄφωνα, ἐπειδὴ ἔχουσι τοιαύτην ποιοτικὴν ἐνέργειαν ὀνομάζονται σημεῖα ἢ γράμματα ποιοτικά, ἐνῶ τὰ πρῶτα ὡς ἀριθμοῦντα φωνὴν ὀνομάζονται ποσοτικά ἥτοι ποσότητος δηλωτικά.

τόνον καὶ δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ αἱ λεγόμεναι πατοῦται τῶν εὐρωπαϊῶν καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλουσι νὰ διδαχθῶσιν ἐν τῷ περὶ ῥυθμοῦ κεφαλαίῳ, ἐν τούτοις ἀφήσαμεν ταῦτα ἐνταῦθα χάριν τῆς παραδόσεως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

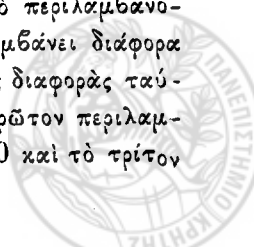
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ ὁχέσεων τῶν τόνων.

§. 1. Εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν σειρὰν φθόγγων, ἣν ὠνομάσαμεν κλίμακα. Ἐκαστος τῶν φθόγγων τούτων δὲν εἶνε εἰλημμένος αὐθαίρετως, ἀλλ' εἶνε πόρισμα φυσικοῦ ὑπολογισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει πειραμάτων τῆς ἀκουστικῆς. Κατὰ τὸν φυσικὸν τοῦτον ὑπολογισμόν ἡ διὰ πασῶν κλίμαξ περιλαμβάνει 72 ἴσα ἀκουστικὰ τμήματα, ἐξ ὧν ἕκαστος τόνος λαμβάνει ὀρισμένα μέρη, ἵνα διακρίνηται τῶν ἄλλων. Κατὰ ταῦτα ἵνα διακρίνηται ὁ Βου, ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτοῦ Πα, δεόν νὰ τεθῇ μετὰ 10 ἴσα ἀκουστικὰ τμήματα· ὁ δὲ Γα μετὰ τὸν Βου πέραν ἐτέρων 8 τμημάτων· ὁ Δη πέραν τοῦ Γα μετὰ 12· ὁ Κε πέραν τοῦ Δη μετὰ ἕτερα 12. ὁ Ζω πέραν τοῦ Κε μετὰ 10. ὁ Νη πέραν τοῦ Ζω μετὰ 8 καὶ ὁ ὁμόφωνος Πα πέραν τοῦ Νη μετὰ 12 τοιαῦτα ἴσα μέρη. Οὕτω συμπληροῦνται τὰ 72 ἴσα ἀκουστικὰ τμήματα, ἅπερ εἶνε τὰ αὐτὰ εἰς τε τὴν ὑπάτην, τὴν μέσην καὶ τὴν νήτην.

§. 2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἴσων ἀκουστικῶν τμημάτων ὁ περιλαμβανόμενος μεταξὺ δύο τόνων ὀνομάζεται διάστημα, ὅπερ λαμβάνει διάφορα μεγέθη ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης. Ἐξετάζοντες ὅμως τὰς διαφορὰς ταύτας εὐρίσκομεν τρία κύρια διαστήματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει 12 ἴσα ἀκουστικὰ τμήματα, τὸ δὲ δεύτερον 10 καὶ τὸ τρίτον

8. καὶ ὀνομάζονται τὸ πρῶτον μείζων, τὸ δεύτερον ἔλασσον καὶ τὸ τρίτον ἐλάχιστον· ἀναλόγως δὲ τῶν διαστημάτων ὀνομάζονται καὶ οἱ τόνοι μείζονες, ἐλάσσονες καὶ ἐλάχιστοι ὡς καὶ ἡ ἀπέναντι κλίμαξ δείκνυσι.

	Πα μείζων
12	
	Νη ἐλάχιστος
8	
	Ζω ἐλάσσων
10	
	Κε μείζων
12	
	Δη μείζων
12	
	Γα ἐλάχιστος
8	
	Βου ἐλάσσων
10	
	Πα
72	

§. 3. Τὰ κύρια ταῦτα τρία διαστήματα σύγκεινται ἐξ ἄλλων μικροτέρων, ἅτινα παραδέχεται τὸ ἡμέτερον μουσικὸν σύστημα ὡς ὑπάρχοντα. Τοιαῦτα δὲ εἶνε τὸ ἐπόγδοον 9, τὸ τριτημόριον 4, τὸ τεταρτημόριον 3 καὶ τὸ ἡμίτονιον 6. Κατὰ ταῦτα ὁ μείζων τόνος δύναται νὰ ἀναλυθῇ ὡς ἐξῆς. $12 = 6 + 6$ ἢ $12 = 6 + 3 + 3$ ἢ $12 = 3 + 3 + 3 + 3$ ἢ $12 = 4 + 4 + 4$ ἢ $12 = 8 + 4$ ἢ $12 = 9 + 3$. ὁ ἐλάσσων ὡς ἐξῆς $10 = 6 + 4$ ἢ $10 = 3 + 3 + 4$.

καὶ ὁ ἐλάχιστος ὡς ἐξῆς $8 = 4 + 4$.

§. 4. Ἐκ τῆς χρήσεως μόνον τῶν ἀνωτέρω τριῶν κυρίων τόνων παράγονται κλίμακες καλούμεναι διατονικαὶ καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν παραγόμενον μέλος διατονικόν. Ἐκ δὲ τῆς αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως αὐτῶν διὰ τῶν ἀνωτέρω μικροτέρων διαστημάτων ἐξ οὗ πηγάζουσι τόνοι ὑπερμείζονες, ἡμιόλιοι, ἡμίτονοι, τριτημόριοι καὶ τεταρτημόριοι καὶ ἐπόγδοοι, παράγονται ἕτεραι κλίμακες καλούμεναι χρωματικαὶ ἢ ἐναρμόνιοι, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν μέλη χρωματικὰ ἢ ἐναρμόνια. Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ τρία γένη μελῶν διακρίνομεν, τὸ διατονικόν, τὸ χρωματικόν καὶ τὸ ἐναρμόνιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ ἤχων καὶ τρόπων.

α'.) Περὶ παραγωγῆς διατονικῶν ἤχων.

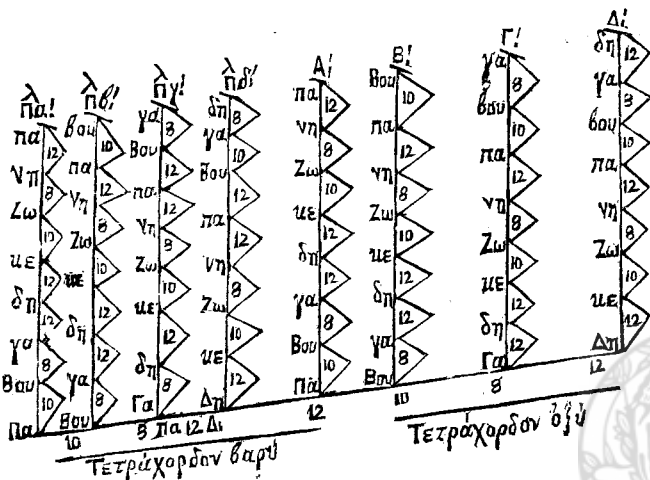
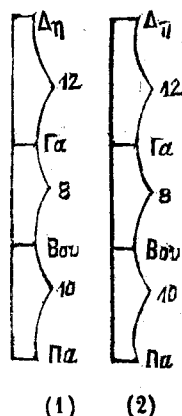
§. 1. Ἐὰν παραλλάξωμεν τὴν σειρὰν τῶν διαστημάτων τῶν τόνων τῆς ἀνωτέρω κλίμακος, παρατηροῦμεν ὅτι κατ' οὐσίαν μὲν δὲν μετα-

βάλλεται τὸ διατονικὸν μέλος, παράγονται ὁμως διάφορα ἀπ' ἀλλήλων εἶδη διατονικῶν μελῶν, ἅπερ καλοῦμεν ἤχους ἢ τρόπους. Πρὸς καθορισμὸν δὲ τῶν τρόπων τούτων μεταχειρίζομεθα τὸν ἐξῆς κανόνα.

§. 2. Ἐξετάζοντες τὰ διαστήματα καὶ τὴν θέσιν τῶν τόνων τῆς ἀνωτέρω κλίμακος παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη σύγκειται ἐκ δύο ἴσων μερῶν ἐχόντων ἀνὰ 4 φθόγους καὶ περικλειόντων ἀνὰ τρία καὶ τὰ αὐτὰ διαστήματα ὡς τὸ ἀπέναντι σχῆμα δείκνυσι.

Τὸ ἐντὸς τεσσάρων τόνων τρία διαστήματα περικλεῖτον σύστημα καλοῦμεν τετράχορδος καὶ ἀναλόγως τοῦ ὕψους ἢ τοῦ βάρους αὐτοῦ ὀξύ ἢ βαρὺ.

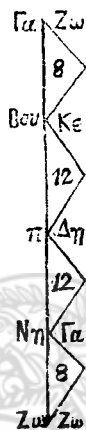
Ἦδη λαμβάνομεν ὡς βάσιν τὸ δεύτερον τετράχορδον. Ὁρμώμενοι ἐξ ἐκάστου τόνου ὡς βάσειος καὶ ὀδεύοντες ἐπὶ τὸ ὀξύ μέχρις οὐ συναντήσωμεν τὸν ὁμόφωνον αὐτοῦ σχηματίζομεν τέσσαρας ὁκταφώνους κλίμακας. Εἴτα λαμβάνομεν τὸ κάτωθεν τοῦ δευτέρου τετραχόρδου πρῶτον ἐπὶ τὸ βαρὺ τετράχορδον Δη, Γα, Βου, Πα, καὶ χρησιμοποιοῦντες πάσας τὰς φωνὰς Δη, Γα, Βου, Πα, ὡς βάσεις ὀδεύομεν ἐπὶ τὸ ὀξύ μέχρις οὐ συναντήσωμεν τοὺς ὁμοφώνους αὐτῶν καὶ οὕτω σχηματίζομεν ἑτέρας τέσσαρας κλίμακας βαρυτέρας τῶν πρώτων. Τὸ κατωτέρω κανόνιον διασαφηνίζει ταῦτα.

§. 3. Κατὰ τὸν ἀνωτέρω κανόνα παράγομεν ὁπῶ διακεκριμένως ἀπ' ἀλλήλων κλίμακας κατὰ τε τὴν θέσιν τῶν διαφόρων διαστημάτων, τῶν τόνων, τὴν βάσιν καὶ τὴν ὀξύτητα ἢ βαρύτητα αὐτῶν, ἀετινες ὡς ἐκ τούτου παράγουσι καὶ διάφορον ιδέαν μέλους. Τὰς ὁπῶ ταύτας διαφορὰς, ἤτοι τοὺς ἤχους ὡς ἐκ τῆς παραγωγῆς αὐτῶν διαιρουμένους εἰς δύο, εἰς κυρίους, τοὺς παραγομένους ἐκ τοῦ δευτέρου ἐπὶ τὸ ὀξύ τετραχόρδου Πα, Βου, Γα, Δη, καὶ εἰς πλαγίους, ὧν αἱ βάσεις εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐπὶ τὸ βαρὺ τετραχόρδου Δη, Γα, Βου, Πα. Πρὸς διάκρισιν δὲ τῶν κυρίων ἀπ' ἀλλήλων ὀνομάζομεν τὸν μὲν ἔχοντα βάσιν τὸν φθόγγον Πα, πρῶτον ἤχον ἢ τρόπον ἢ νόμον· τὸν δὲ βασιζόμενον ἐπὶ τοῦ Βου, δεύτερον, τὸν ἐπὶ τοῦ Γα τρίτον καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Δη τέταρτον. Ἐκ δὲ τῶν πλαγίων πλαγίον μὲν τοῦ τετάρτου καλούμεν τὸν ἐπὶ τοῦ Δη (ὃν γράφομεν Νη) βασιζόμενον. Πλάγιον τοῦ τρίτου τὸν ἐπὶ τοῦ Γα, (ὃν γράφομεν, Ζω) βασιζόμενον, πλαγίον τοῦ δευτέρου τὸν ἐπὶ τοῦ Βου (ὃν γράφομεν Κε), πλαγίον δὲ τοῦ πρώτου τὸν ἐπὶ τοῦ Πα, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ κατωτέρω κανονίου σημειοῦνται. ¹⁾

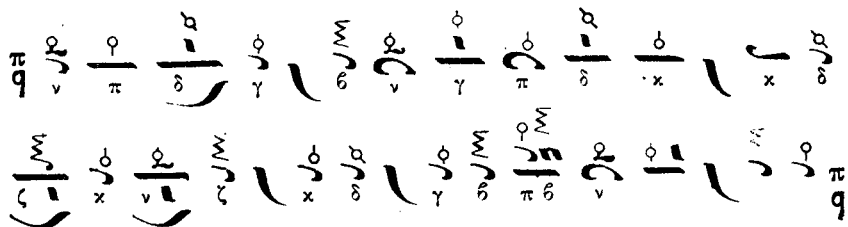
§. 4. Ἐὰν ἤδη ἐξετάσωμεν τὰς βάσεις τῶν ἤχων ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω κανονίου, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ βάσις ἐκάστου πλαγίου εἶνε ὁ πέμπτος τόνος κάτωθεν τῆς βάσεως τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Κατὰ συνέπειαν ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν ἤτοι ἡ εὗρεσις στηρίζεται ἐπὶ πενταχόρδου οὗ τὸ μὲν ἄνω ἄκρον κατέχει ὡς βάσιν ὁ κύριος, τὸ δὲ κάτω ἄκρον ὁ πλαγίος αὐτοῦ.

§. 5. Ἡ βάσις ἐκάστου ἤχου ἐξασκεῖ τοσαύτην ἐλκτικὴν δύναμιν ἐπὶ τῶν λοιπῶν τόνων τῆς κλίμακος αὐτῆς, ὥστε ἐξαναγκάζει τρόπον τινὰ τὸ μέλος, ἵνα μὴ ἀπομακρύνηται ἀπ' αὐτῆς· καὶ ἂν ἴσταται πού, αὕτη ἀπαιτεῖ νὰ ἴσταται καὶ ἐνδιατρίβῃ ἐπὶ ὀρισμένου τόνου πρὸς ὃν ἔχει σχέσιν τινὰ Ἡ ἐλκτικὴ αὕτη δύναμις τῆς βάσεως ἀποτελεῖ τὸ οὐσιωδέστατον κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν ἤχων· οἱ δὲ σχετικοὶ πρὸς ταύτην τόνοι ἀποτελοῦσι τὸ δευτερεῖον χαρακτηριστικόν· καὶ ἡ

¹⁾ Ὁ λεγόμενος ἤχος βαρὺς εὐρίσκεται ἡ ἡμιτόνιον ἄνωθεν τοῦ πλαγίου τρίτου, ἡ τέσσαρας φωνὰς κάτωθεν αὐτοῦ οὕτως.

μεταχειριζόμεθα ἕτερα σημεία μᾶλλον εὐχρηστα. Ταῦτα καλοῦμεν φθορικὰ τοῦ διατονικοῦ γένους σημεία, ἕκαστον τῶν ὁποίων φανερώνει ὠρισμένον τόνον τῆς κλίμακος. Οὕτω τοῦτο μὲν α φανερώνει τὸν κάτω Νη· τοῦτο δὲ φ τὸν Πα· τοῦτο Σ τὸν Βου· τοῦτο ϕ τὸν Γα· τοῦτο α τὸν Δη· τοῦτο δ τὸν Κε· τοῦτο ξ τὸν Ζω καὶ τοῦτο α τὸν ὑψηλὸν Νη. Ὡς παράδειγμα δὲ πρὸς ἀσκήσιν ἔστω ἡ ἀκόλουθος παράστασις.

β'.) Περί παραγωγῆς χρωματικῶν ἤχων.

§. 8. Τὸ διατονικὸν μέλος καταστρέφεται ἅμα ἐπιφέρωμεν αὐξήσιν ἢ ἐλάττωσιν τῶν φυσικῶν διατονικῶν τόνων. Τὸ ἐκ τῆς αὐξομειώσεως τῶν διαστημάτων παραγόμενον νέον μέλος ὀνομάζομεν γένος χρωματικὸν κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς βάσεως παραγόμενα διάφορα εἶδη μελῶν ὀνομάζομεν ἤχους ἢ τρόπους χρωματικούς.

§. 9. Ὡς μέσα δι' ὧν παράγομεν τοὺς χρωματικούς ἤχους ἢ τὸ χρωματικὸν μέλος μεταχειριζόμεθα σημεία τινα, ἅπερ ὀνομάζομεν φθοράς καὶ εἶνε τὰ ἑξῆς.

1.) Πρὸς αὐξήσιν τῶν τόνων.

α'.) ἡ Δίεσις, ἥτις αὐξάνει τὸν τόνον ὑπὸ τὸν ὁποῖον τίθεται κατὰ τὸ ἡμισυ τοῦ μείζονος τόνου ἥτοι κατὰ $\frac{1}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο. σ.

β'.) ἡ τεταρτημόριος Δίεσις αὐξάνουσα κατὰ $\frac{1}{4}$ ἥτοι $\frac{3}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο σ.

γ'.) ἡ τριτημόριος Δίεσις αὐξάνουσα κατὰ $\frac{1}{3}$ ἥτοι $\frac{4}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο σ.

δ'.) ἡ ἡμιόλιος Δίεσις αὐξάνουσα κατὰ $\frac{3}{4}$ ἥτοι $\frac{9}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο σ.

καὶ ε'.) ἡ ἐπίτριτος Δίεσις αὐξάνουσα κατὰ $\frac{2}{3}$ ἥτοι $\frac{8}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο σ.

Ἔφεσεις.

$$\rho = 1/2$$

νη		
	8	
Zω		
ρ	16	10
κε		
	6	12
δη		

$$\rho$$

Zω		
	12	
κε		
ρ	15	12
δη		
	9	12
γα		

$$\rho = 1/3$$

πζ		
	12	
νη		
ρ	12	8
Zω		
	6	10
κε		

$$\rho = 3/4$$

γα		
	8	
βου		
ρ	19	10
πα		
	3	3
κε		

$$\rho = 2/3$$

νη		
Zω		
ρ		
κε		
δη		

§. 10. Διὰ τῆς χρήσεως τῶν διέσεων καὶ ὑφέσεων δυνάμεθα νὰ παραγάγωμεν τόσας χρωματικὰς κλίμακας ὅσας καὶ διατονικὰς· ἀλλ' ἐπειδὴ αὗται συμπίπτουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἰς ὠρισμένας χρωματικὰς, αἵτινες καὶ ἀποτελοῦσι τοὺς κυρίους χρωματικοὺς ἤχους, διὰ ταῦτα ἀρκεῖ τούτους νὰ ἐξετάσωμεν.

§. 11. Πρὸς παραγωγὴν δὲ τῶν χρωματικῶν κλιμάκων καὶ ἤχων μεταχειρίζομεθα τὸν ἐξῆς κανόνα.

Λαμβάνομεν τὸ πρῶτον ἐπὶ τὸ ὀξύ τετράχορδον τοῦ πρώτου διατονικοῦ ἤχου Πα, Βου, Γα, Δη, καὶ τὸν μὲν δεῦτερον τόνον Βου ἐλαττοῦμεν διὰ τῆς τριτημορίου ὑφέσεως κατὰ $1/12$ · τὸν δὲ τρίτον Γα αὐξάνομεν διὰ τῆς ἐπιτρίτου διέσεως κατὰ $3/12$ · τοὺς δὲ λοιποὺς τόνους πρῶτον καὶ τέταρτον ἀφίνομεν εἰς τὰς θέσεις των. Οὕτω σχηματίζομεν ἓν χρωματικὸν τετράχορδον, τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνομεν καὶ ἐπὶ τὸ ὀξύ ἀπὸ τοῦ τόνου Κε ἀποτελεῖ τὴν χρωματικὴν κλίμακα τοῦ πρώτου ἤχου, ὅστις ὑπὸ τῶν διδασκάλων καλεῖται πλάγιος τοῦ δευτέρου καὶ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν κυρίων ὀκτώ ἤχων. Διὰ τοῦ ἀνωτέρω τρόπου τὰ διαστήματα τῆς διὰ πασῶν κλίμακος τοῦ ἤχου

τούτου μεταβάλλονται ὡς εἰς τὴν ἀπέναντι κλίμακα εἰς ἡμιτόνιον, ὑπερῆμιόλιον, τριτημόριον, τόνον μείζονα, ἡμιτόνιον, ὑπερῆμιόλιον καὶ τριτημόριον.

§. 12. Θεωροῦντες τὴν ἀπέναντι κλίμακα ὡς τὴν μέ-
σιν διὰ πασῶν συνεχιζομεν τὰς αὐτὰς αὐξομειώσεις
κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν τετραχόρδων
τῆς βαρείας διὰ πασῶν ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ Νη. Οὕτω
σχηματίζομεν μίαν δις διὰ πασῶν κλίμακα ἐπὶ τῆς ὁποίας
εὐρίσκομεν τρεῖς χρωματικούς ἤχους. Τὸν πρῶτον χρω-
ματικὸν ἦτοι τὸν πλάγιον τοῦ δευτέρου, ὅστις κατέχει
τὴν ἄνω κλίμακα ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ τόνου Πα. Τὸν
πλάγιον τοῦ τετάρτου χρωματικόν, ὅστις κατέχει τὴν
κάτω διὰ πασῶν ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Νη· καὶ τὸν τέ-
ταρτον χρωματικὸν τὸν καλούμενον ὑπὸ τῶν διδασκά-
λων δευτέρον χρωματικόν, ὅστις κατέχει τὸ μέσον τῶν
δύο πρώτων ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ τόνου Δη τῆς κάτω κλί-
μακος καὶ λήγων εἰς τὸν ὁμόφωνον Δη τῆς δευτέρας κλί-
μακος ὡς τὰ ὀπισθεν σχήματα δεικνύουσι.

Αἱ ὀπισθεν κλίμακες ὡς πρὸς τὰ διαστήματα ἐλα-
χίστην παρουσιάζουσι τὴν διαφορὰν, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ μὴ
ἐξησκημένοι πάσχουσι σύγχυσιν· ἀλλὰ δεόν νὰ γνωρί-
ζωσιν, ὅτι ἡ οὐσιώδης αὐτῶν διαφορὰ ἐγκτεται εἰς τὰς ὀξυτέρας ἢ βα-
ρυτέρας αὐτῶν βάσεις, αἵτινες διάφορον ἐξασκοῦσαι ἔλξιν ἐπὶ τῶν δια-
φόρων τόνων τῆς ἰδίας κλίμακος διακεκριμένην ιδιότητα προσδίδουσιν
εἰς τὸ μέρος καὶ διαφόρους ποιοῦνται τὰς καταλήξεις.

§. 13. Ἐκτὸς τῶν ὀπισθεν χρωματικῶν κλιμάκων ἡ καθ' ἡμᾶς
μουσικὴ τέχνη ποιεῖται χρῆσιν καὶ ἐτέρων τινῶν μικτῶν λεγομένων ὡς
συνισταμένων ἐκ χρωματικῶν καὶ διατονικῶν τριχόρδων ἢ τετραχόρδων.
Τοιαῦται εἶνε α'.) ἡ τοῦ δευτέρου ἤχου, ἥτις συνίσταται ἐκ δύο τρι-
χόρδων καὶ ἐνὸς τετραχόρδου, ὧν τὸ μὲν πρῶτον Βου, Γα, Δη, ἔχει
διατονικόν· τὸ δὲ δευτέρον χρωματικόν Δη, Κε, Ζω καὶ τὸ τετρά-
χορδον Ζω, Νη, Πα, Βου ἐπίσης χρωματικόν. Ὁ ἐπὶ τοῦ Βου θεμε-
λιούμενος οὗτος ἤχος εἶνε ὁ κυρίως δεύτερος χρωματικός, ἐνεκα δὲ τῆς
τοιαύτης αὐτοῦ συνθέσεως καὶ τὰ διαστήματα αὐτοῦ, τουτέστι τὰ
ἀκουστικὰ αὐτοῦ τμήματα εἶνε ἑλλιπῆ.—β'.) αἱ μικταὶ τοῦ πρώτου

πα	4
νη	
δ	20
ζω	ρ
κε	6
	12
δη	4
γα	
δ	20
	ρ
βου	6
πα	

Κλιμ. λ β'.

Πα''	
Nη	4
♂	
	20
Zω	ρ
Κε	6
	12
Δη	4
Γα	
♂	20
	ρ
Βου	6
Πα'	12
Nη'	4
Zω	
♂	18
Κε	ρ
	8
Δη	12
Γα	4
Βου	
♂	18
Πα	ρ
Nη,	8

Α'. ή λ β'. χρωμ.

Δ'. ή Β'. χρωμ.

λ δ'. χρωμ.

Δη'	
Γα	4
♂	
	20
Βου	ρ
Πα	6
	12
Nη	4
Zω	
♂	18
Κε	ρ
	8
Δη	

Δ'. ή Β'. χρωμ.

Nη'	
Zω	4
♂	
	18
Κε	ρ
Δη	8
	12
Γα	
	4
Βου	
♂	18
Πα	ρ
Nη	8

1)

λ δ'. χρωμ.

1) *Ἐάνωτέρω ἀπὸ τοῦ Nη χρωματικὴ κλίμαξ καλεῖται ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν μουσικὴ χιτζάζ-χιάρ.

καὶ τοῦ πλαγίου τετάρτου χρωματικοῦ κλίμακες, ὥς πρὸς ἀπόδειξιν παραθέτομεν ὧδε·

Βου'	6	12	4	18	ρ	8	12	8	12	8	68
Πα											
Νη											
Ζω											
ξ											
Κε											
Δη											
Γα											
Βου											

Π'	4	20	ρ	6	12	12	8	10		72
Ν										
ξ										
Ζ										
Κ										
Δ										
Γ										
Β										
Π										

Π'	12	8	10	12	4	20	ρ	6		72
Ν										
Ζ										
ξ										
Κ										
Δ										
Γ										
ξ										
Β										
Π										

Π'	12	4	18	ρ	8	4	20	ρ	6	72
Ν										
Ζ										
ξ										
Κ										
Δ										
Γ										
ξ										
Β										
Π										

Π'	12	4	18	ρ	8	12	8	10		72
Ν										
Ζ										
ξ										
Κ										
Δ										
Γ										
Β										
Π										

Π'	12	4	18	ρ	8	4	20	ρ	6	72
Ν										
Ζ										
ξ										
Κ										
Δ										
Γ										
ξ										
Β										
Π										

Σωζουνάκ.	4	18	ρ	8	12	8	12	8		72
Ν'										
Ζ										
ξ										
Κ										
Δ										
Γ										
ρ										
Β										
Π										
Ν										

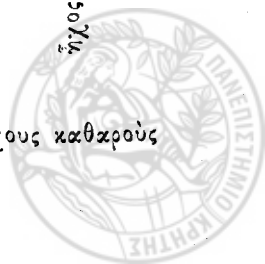
Ν'	8	10	12	4	20	ξ	6	12		
Ζ										
Κ										
Δ										
Γ										
ρ										
Β										
Π										
Ν										

λ δ'. μικτοὶ χρωματ.

Α'. ἡ λ β'. χρωματικοὶ μικτοί.

ἤχος Β'.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι χρωματικὸς ἤχος καθαρὸς

ἔχομεν τὸν πρῶτον, δευτέρον, τέταρτον καὶ πλάγιον τοῦ τετάρτου. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἕτεραι ποικιλίαι, ὧν ἡ δεξιὰ χρήσις τοῦ μελοποιοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὕτω παρ' ἡμῖν πάντες οἱ ἤχοι εἶνε εὐχρηστοὶ καὶ εἰς τὸ χρωματικὸν γένος.

§. 14. Ἡ ἀκριβὴς παράστασις τῶν ἀνωτέρω χρωματικῶν κλιμάκων κατορθοῦται διὰ τῆς ἀσκήσεως ἐπὶ τῇ βάσει καὶ βοηθείᾳ ὀργάνου τεχνητοῦ. Ὅταν δὲ ᾖνε ἀνάγκη νὰ δηλώσωμεν ἐν ἀρχῇ ἄσματος τινος ἢ ἐν τῷ μέσῳ χρωματικὸν μέλος, ἂν μὲν ᾖνε παροδικὸν ᾗτοι ἐπὶ ἐνὸς μόνον ἢ δύο φθόγγων, πράττομεν διὰ τῆς χρήσεως τῶν ὑφέσεων καὶ διέσεων· ἂν δὲ ᾖνε μακρὰ μουσικὴ γραμμὴ ἢ καὶ ὅλον τὸ ἄσμα, μεταχειριζόμεθα ἕτερα σημεῖα καλούμενα χρωματικαὶ μαρτυρίαι.

Τοῦτα δὲ εἶνε τοῦ μὲν λ σ' . τὰ ἐξ ἧς π β γ δ κ ζ η π' .
τοῦ δὲ δευτέρου χρωματικοῦ δ κ ζ η π β γ δ .

Ἐν τούτοις εἶνε ἀνάγκη νὰ δηλώσωμεν τὸ χρῶμα ἐν τῷ μέσῳ τῆς γραμμῆς καὶ τότε μεταχειριζόμεθα ἕτερα σημεῖα φθοραὶ καλούμενα τοῦ μὲν λ σ ταῦτα σ σ' ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἰσχύει ἐν ἀναβάσει καὶ τίθεται ἐν τῷ πρώτῳ τόνῳ ἐκάστου χρωμ. τετραχόρδου ᾗτοι ἐπὶ τοῦ Πα καὶ Κε· καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ Βου καὶ Ζω κατὰ τριτημόριον τόνον καὶ τὴν αὐξησην ἢ ὑψωσιν τοῦ Γα καὶ Νη κατὰ $\frac{2}{3}$, τὸ δὲ δευτέρον ἐπὶ τοῦ τελευταίου τόνου ἐκάστου τετραχόρδου ᾗτοι ἐπὶ τοῦ Δη καὶ Πα καὶ ἐνεργεῖ ἐν καταβάσει τὰ αὐτά. Τοῦ δὲ δευτέρου χρωματικοῦ ταῦτα σ , ὧν τὸ πρῶτον ἐνεργεῖ ἐν ἀναβάσει ὅ,τι καὶ τὸ πρῶτον τοῦ πλαγίου δευτέρου· τὸ δὲ δεύτερον ἐνεργεῖ ἐν καταβάσει ὁμοίως. Τίθενται δὲ τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ, τὸ δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ τριχόρδου.

6	$\Delta \sigma'$
14	Γ
4	β
	π

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω φθορῶν συνήθως εἶνε καὶ ἡ καλουμένη τουρκιστὶ μουσιὰρ σ δεσπόζουσα τέσσαρας φθόγγους. Ἐν χρήσει δὲ οὖσα ἐν τῇ κλίμακῃ τοῦ Βου διατονικοῦ τίθεται ἐπὶ τοῦ Δη καὶ ὑψοῖ τοὺς Γα καὶ Πα κατὰ ἡμιτόνιον ὡς ἀπέναντι φαίνεται.

γ.) Περὶ παραγωγῆς ἑναρμονίων ἤχων.

§. 15. Πρὸς παραγωγὴν τοῦ χρωματικοῦ μέλους εἶδομεν ὅτι ἐλαττοῦται ὁ ἐλάσσων καὶ ὑψοῦται ὁ ἐλάχιστος. Ἐὰν τώρα ἐλαττώσωμεν

μόνον τοὺς ἐλάσσονας, ἀφήσωμεν δὲ εἰς τὰς θέσεις των πάντας τοὺς λοιπούς, θὰ ἴδωμεν ὅτι παράγεται ἕτερον μέλος διάφορον τῶν δύο πρώτων, ὅπερ καλεῖται ἐναρμόνιον.

Κατὰ ταῦτα ἔστω πρὸς ἀπόδειξιν ἡ κατωτέρω κλίμαξ τοῦ Πα ἡλατ-
τωμένους ἔχουσα τοὺς ἐλάσσονας αὐτῆς κατὰ τριτημόριον τόνου.

§. 16. Ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν ἕκαστον τόνον τῆς κλί-
μακος ταύτης θέλομεν σχηματίσῃ ἑτέρας ἑξ ὀκταφώ-
νους ἐναρμονίας κλίμακας διαφερούσας πρὸς ἀλλήλας
καὶ ἔχουσας ὡς ἐξῆς τὰ διαστήματα αὐτῶν.

α'.) N — Π — Β — Γ — Δ — Κ — Ζ — Ν
12 6 12 12 12 6 12

β'.) Ζ — Ν — Π — Β — Γ — Δ — Κ — Ζ
12 12 6 12 12 12 6

γ'.) Κ — Ζ — Ν — Π — Β — Γ — Δ — Κ
6 12 12 6 12 12 12

δ'.) Δ — Κ — Ζ — Ν — Π — Β — Γ — Δ
12 6 12 12 6 12 12

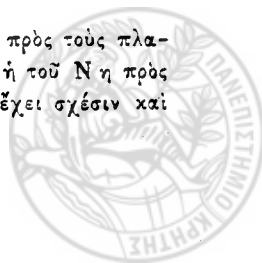
ε'.) Γ — Δ — Κ — Ζ — Ν — Π — Β — Γ
12 12 6 12 12 6 12

ς'.) Β — Γ — Δ — Κ — Ζ — Ν — Π — Β
12 12 12 6 12 12 6¹⁾

	Π'
12	
	N
12	ρ
6	Z
	K
12	
	Δ
12	
	Γ
12	ρ
6	B
	Π
72	

Ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῶν ἀνωτέρω κλιμάκων ἀκούεται ὁ μὲν Πα ὡς Βου, ὁ δὲ Νη ὡς Πα· ὁ Ζω ὡς Νη, ὁ Κε ὡς Ζω· ὁ Δη ὡς Κε· ὁ Γα ὡς Δη καὶ ὁ Βου ὡς Γα, μετὰ τοσαύτης προσεγγίσεως, ὥστε παραπλανᾷ τὸν μὴ ἐξεσηκημένον εἰς τὴν μετάπτωσιν τοῦ διατονικοῦ μέλους καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ καὶ ἐξάσκησης.

¹⁾ Αἱ σχέσεις τῶν ἀνωτέρω κλιμάκων εἶνε ὡς αἱ τῶν κυρίων πρὸς τοὺς πλαγίους αὐτῶν· οὕτως ἡ μὲν τοῦ Πα ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν Δη· ἡ τοῦ Νη πρὸς τὴν τοῦ Γα καὶ ἡ τοῦ Ζω πρὸς τὴν τοῦ Βου· ἡ δὲ τοῦ Κε ἔχει σχέσιν καὶ πρὸς τὸν Πα καὶ πρὸς τὸν Δη.

§. 17. Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐναρμονίους κλίμακας δύνανται νὰ ἀναχθῶσι καὶ αἱ κατωτέρω μικταὶ ἢ τοῦ Σαμπαῆ ἢ τοῦ Χισὰρ Μπουσελίκ καὶ ἢ τοῦ Νισαμπούρ, ὧν ἡ μὲν πρώτη καὶ τρίτη σύγκεινται ἐξ ἐνὸς τετραχόρδου ἐναρμονίου καὶ ἐνὸς διατονικοῦ· ἡ δὲ τοῦ Χισὰρ εἶνε σύνθεσις πενταχόρδου καὶ τετραχόρδου χρωματικοῦ, ἥτις ἐκφράζει μέλος ἐναρμόνιον. Ἐνεκα δὲ τῆς συνθέσεως αὐτῶν ταύτης καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν παραγόμενον ἐναρμόνιον μέλος εἶνε μαλακώτερον.

Σαμπαῆ		Χισὰρ Μπουσελίκ		Νισαμπούρ	
Γα		Πα	♯	Δη	♯
Βου	8	Νη	6	Γα	6
	10		18	Βου	6
Πα		Ζω	6		13
	12	Κε	6	Πα	
Νη	2	Δη			12
	12		18	Νη	♯
Ζω	♯	Γα		Ζω	8
	6		6		10
Κε		Βου		Κε	
	18		12		12
Δη	♯	Πα		Δη	
Γα	6				

§. 18. Μαρτυρικὰ σημεῖα οἱ ἐναρμόνιοι ἤχοι ἔχουσι τὰ αὐτὰ τῶν διατονικῶν πλὴν τῶν φθόγγων Γα καὶ Ζω, οἵτινες λαμβάνουσι τὸ

σημεῖον τοῦτο $\gamma\gamma$ κάτωθεν τῶν ἀρκτικῶν γραμμάτων οὕτω $\gamma\gamma$. $\gamma\gamma$. Ἄλλ' ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ μέλους ἐπὶ τῶν φθογγοσήμων δέχονται τὴν τριτημοριον ὕφεισιν ρ, ἥτις κυρίως τίθεται ἐπὶ τῶν ἐλασσόνων τόνων Βου καὶ Ζω· τιθεμένη δὲ ἐπὶ τοῦ Γα ἐκλαμβάνει αὐτὸν ὡς Ζω.

§. 19. Οἱ δὲ μικτοὶ ἐναρμόνιοι ἤχοι (§. 17.) ἔχουσιν ἴδια φθορικὰ σημεῖα. Καὶ τὸ μὲν Χισὰρ Μπουσελίκ ἔχει τὸ σημεῖον τοῦτο ϕ , ὅπερ τιθέμενον ἐπὶ τοῦ φθόγγου Κε ἀπαιτεῖ τὸν μὲν πρῶτον ἀνιόντα φθόγ-

γον Ζω ἡλαττωμένον κατὰ τριτημόριον τόνου, τὸν δὲ πρῶτον κατιόντα φθόγγον Δη ὑψωμένον κατὰ ἡμιτόνιον. Τὸ δὲ Νισαμποῦρ ἔχει τὸ σημεῖον τοῦτο ς δι' οὗ καὶ ἐκδηλοῦται. Τίθεται δὲ ἐπὶ τοῦ φθόγγου Δη καὶ ἐνεργοῦν ἐπὶ τὸ βαρὺ ἀπαιτεῖ νὰ ἐκλαμβάνεται οὗτος μὲν ὡς Ζω ἢ Γα· τὸν δὲ ὑπ' αὐτὸν Γα ὑψωμένον κατὰ δίσιν ἦτοι ἡμιτόνιον, τὸν δὲ ὑπὸ τὸν Γα φθόγγον Βου εἰς τὴν θέσιν τοῦ Γα ὡς καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ δείκνυσιν ὃν σύνθεσις τριτημορίου ὑφέσεως μετὰ διέσεως. Τὰ δύο ταῦτα σημεῖα τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχουσι καὶ ὅταν τεθῶσιν ἐπὶ οἰουδήποτε ἄλλου φθόγγου. Τὸ δὲ Σαμπαὴ παρίσταται μόνον διὰ τῆς ἡμιτονίου ὑφέσεως ἐπὶ τοῦ Δη καὶ τῆς τριτημορίου ὑφέσεως ἐπὶ τοῦ Ζω.

§. 20. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐναρμονίων σημείων ἡ καθ' ἑμᾶς μουσικὴ τέχνη ποιεῖται χρῆσιν καὶ τῶν ἐφεξῆς δύο σημείων ρ. ϑ, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπαιτεῖ τὸν πρῶτον ἀνιόντα φθόγγον ὕψειν· τὸ δὲ δεύτερον ἀπαιτεῖ τὸν πρῶτον κατιόντα φθόγγον δίσιν· ἀμφοτέρω ὅμως εἶνε παρῳδικὰ καὶ συνήθῃ εἰς τὸν τρίτον καὶ πρῶτον ἐναρμόνιον ἦχον καὶ τίθενται κυρίως ἐπὶ τοῦ φθόγγου Κε.

§. 21. Αἱ φθοραὶ ἐνεργοῦσιν ἐκάστη τὴν ἑαυτῆς κλίμακα καὶ διαλύονται πρὸς ἀλλήλας οὕτως. Ὅταν ἐνεργῇ ἡ φθορὰ τοῦ διατονικοῦ καὶ συναντήσῃ φθορὰν χρωματικὴν ἢ ἐναρμονίαν, παύει ἐνεργοῦσα καὶ ἀρχεται ἡ ἐνέργεια τῆς χρωματικῆς ἢ ἐναρμονίου. Ὅταν πάλιν ἐνεργῇ ἡ χρωματικὴ καὶ συναντήσῃ διατονικὴν ἢ ἐναρμονίαν ἐπίσης καὶ αὕτη παύει. Τοῦτο γίνεται καὶ ὅταν ἐνεργῇ ἐναρμονία καὶ συναντήσῃ χρωματικὴν ἢ διατονικὴν.

§. 22. Τὴν διὰ τῶν φθορῶν μεταβολὴν τοῦ μέλους παρακολουθοῦσι καὶ αἱ μαρτυρίαι εἰς τὰς καταλήξεις. Οὕτω· ὅταν ἄσματός τινος τὸ μέλος ᾔνε διατονικὸν καὶ καταλήγῃ εἰς τὸν φθόγγον Πα, ἡ μαρτυρία τοῦ φθόγγου τούτου ὀφείλει νὰ σημειωθῇ οὕτω π . ἅμα ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ μεταβληθῇ τὸ μέλος διὰ τῆς φθορᾶς εἰς χρωματικόν, καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη συμμεταβάλλεται εἰς χρωματικὴν καὶ σημειοῦται οὕτω π ὁ κανὼν οὗτος ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν γενῶν.

§. 23. Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μεταβολῆς αἱ μαρτυρίαι πάσχουσι καὶ ἑτέραν τὴν τῆς μεταθέσεως, καθ' ἣν τόνος τις λαμβάνει τὴν θέσιν καὶ τὸ σημεῖον ἑτέρου τινὸς οὕτω· ὑποτιθεμένου ὅτι τὸ μέλος ὀδεύει ἐπὶ

τοῦ διατονικοῦ πενταχόρδου Κε, Δη, Γα, Βου, Πα, ἐὰν τὸν φθόγγον Κε προφέρωμεν ὡς Δη, συνεπῶς τὸ μέλος θὰ μεταβληθῇ καὶ θὰ μετα-
τεθῇ εἰς τὸ πενταχόρδον Δη, Γα, Βου, Πα, Νη· τούτου ἕνεκα κατ'
ἀνάγκην καὶ αἱ καταλήξεις θέλουσιν ἀλλάξῃ τὰ μαρτυρικὰ αὐτῶν ση-
μεῖα οὕτως ὥστε ἡ μὲν τοῦ Κε θέλει σημειωθῇ οὕτω $\overset{\chi}{\text{♯}}$ ἡ τοῦ Δη
οὕτω $\overset{\Delta}{\text{♯}}$ ἡ τοῦ Γα οὕτω $\overset{\Gamma}{\text{♯}}$ ἡ τοῦ Βου οὕτω $\overset{\beta}{\text{♯}}$ ἡ τοῦ Πα οὕτω
 $\overset{\pi}{\text{♯}}$ καὶ καθεξῆς. Ἐὰν δὲ τὸν Δη ἐκλάβωμεν ὡς Κε, τότε αἱ μαρτυρίαι
σημειοῦνται οὕτω· $\overset{\Delta}{\text{♯}}$ $\overset{\Gamma}{\text{♯}}$ $\overset{\beta}{\text{♯}}$ $\overset{\pi}{\text{♯}}$ $\overset{\nu}{\text{♯}}$ καὶ καθεξῆς. Ἡ μεταβολὴ αὕτη
ὀνομάζεται παραχόρδῃ καὶ συμβαίνει εἰς πάντα τὰ γένη.

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς.

- 1) Ποῖον γένος μαρτυροῦσι καὶ εἰς ποίους τόνους ὑποτίθενται καὶ
ἐπιτίθενται τὰ σημεῖα ταῦτα ♯ . ♯ . ♯ . ♯ . ♯ . ♯ . ♯ .
- 2) Ταῦτα· ♯ . ♯ . ♯ . ♯ .
- 3) Ταῦτα· ♯ . ♯ . ♯ . ♯ . ♯ . καὶ ποία ἡ ἐνέργεια αὐτῶν.
- 4) Ταῦτα· ♯ ♯ ♯ ♯ ♯ καὶ ποία ἡ ἐνέργεια αὐτῶν.

§. 24. Ἐνῷ ἡ κατὰ κόσμον μουσικὴ ποιεῖται ἐλευθέραν χρῆσιν ὅλων
τῶν ἀνωτέρω κλιμάκων μετὰ ποικίλων ἄλλων συνδυασμῶν, ἡ ἐκκλη-
σιαστικὴ ὁμῶς μουσικὴ τὰ σεμνὰ καὶ σοβαρὰ μέλη ἐπιδιώκουσα ἐκτός
τινων ἐξαιρέσεων ποιεῖται χρῆσιν ὅλων τῶν ὀκτὼ ἤχων, ἐξ ὧν τέσσα-
ρας διατονικοὺς τὸν πρῶτον, τέταρτον καὶ τοὺς πλαγίους αὐτῶν· δύο
χρωματικούς τὸν δεύτερον καὶ τὸν πλαγίον αὐτοῦ καὶ δύο ἐναρμο-
νίους τὸν τρίτον καὶ βαρύν. Τούτων δὲ τῶν ἤχων τὰ μέλη διαιρεῖ εἰς
τρία εἶδη τὸ στιχηραρικόν, τὸ εἰρμολογικόν καὶ τὸ παπαδικόν, καὶ
εἰς τέσσαρα συστήματα τὸ διὰ πασῶν, τὸ πεντάχορδον, τὸ τετράχορ-
δον καὶ τὸ τρίχορδον, ἅπερ καὶ ἄλλως καλοῦνται ὀκταφωνία, τετρα-
φωνία ἢ τροχός, τριφωνία καὶ διφωνία. Ἐκάστου δὲ ἤχου τὴν φανέ-
ρῳσιν ἐν ἀρχῇ παντὸς ἄσματος ποιεῖται διὰ τῶν ἐξῆς σημείων.

τοῦ πρώτου

$\overset{\eta}{\text{♯}}$ Πα ἢ Κε ἢ ἡχος α'. Πα

τοῦ δευτέρου	$\overline{\text{Δ}} \text{Δη} \text{ ἡ ἥχος } \text{β}'. \text{Δη} \text{ ἡ } \text{Βου}$
τοῦ τρίτου	$\text{γ} \text{Γα} \text{ ἡ ἥχος } \text{γ}'. \text{Γα}$
τοῦ τετάρτου	$\text{δ} \text{Δη} \text{ ἡ ἥχος } \text{δ}'. \text{Δη}$
τοῦ πλαγίου πρώτου	$\text{λ} \text{ᾠ} \text{Πα} \text{ ἡ ἥχος } \text{λ} \text{α}'. \text{Πα}$
τοῦ πλαγίου δευτέρου	$\text{λ} \text{ᾠ} \text{Πα} \text{ ἡ ἥχος } \text{λ} \text{β}'. \text{Πα}$
τοῦ πλαγίου τετάρτου	$\text{λ} \text{ᾠ} \text{Nn} \text{ ἡ ἥχος } \text{λ} \text{δ}'. \text{Nn}$
τοῦ βαρέος	$\text{ζ} \text{Ζω} \text{ ἡ ἥχος } \text{βαρὺς } \text{Ζω}$
τοῦ ἐναρμονίου βαρέος	$\text{ζ} \text{Ζω}$
καὶ τοῦ δευτέρου διατονικοῦ	$\text{γ} \text{Γα} \text{ Βου.}$

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ χρόνου.

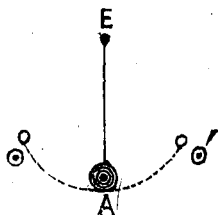
§. 1. Πᾶσαι αἱ ποικίλαι σχέσεις τῶν τόνων καὶ τῶν κλιμάκων δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ ἀποτελέσωσι μέλος τι εὐάρεστον εἰς τὴν ἀκοήν, ἂν μὴ ὑποβληθῶσιν εἰς μίαν ἄλλην σχέσιν, ἣτις καλεῖται χρόνος. Τοῦτου ἕνεκα ὁ χρόνος ἐν τῇ μουσικῇ εἶνε ὁ ἐσωτερικὸς σύνδεσμος, ὅστις συνέχει πάντας τοὺς φθόγγους καὶ παρίστησιν αὐτοὺς ζῶντας κατὰ μέρος μὲν ὡς φωνὰς ἐμμελεῖς, ἐν συνόλῳ δὲ ὡς σῶμα ἀρμονικόν ἐν ᾧ αὐτὸς εἶνε ψυχὴ. Κατ' ἀκολουθίαν σπουδαιότερον ἀντικείμενον ἐν τῇ μουσικῇ τέχνῃ εἶνε ὁ χρόνος.

§. 2. Χρόνον δὲ λέγοντες ἐν τῇ μουσικῇ ἐννοοῦμεν τὸν καιρὸν, ἐν τῷ τοῦ ὁποίου ἐκφωνοῦμεν ἓνα ἢ καὶ περισσοτέρους φθόγγους. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἡμέτερα φθογγόσημα δὲν ἔχουσιν ὠρισμένην χρονικὴν ἀξίαν καὶ τούτου ἕνεκα δὲν γνωρίζομεν ἐντὸς πόσης χρονικῆς διαρκείας δεόν' ἀναγινώσμεν ἢ ἡ περισσότερα φθογγόσημα, διὰ ταῦτα ἀνάγκη πρῶτον νὰ ὀρίσωμεν τὴν χρονικὴν μονάδα καὶ νὰ δώσωμεν αὐτὴν εἰς τὰ φθογγόσημα, καὶ δεύτερον νὰ ὀρίσωμεν τὸν τρόπον καθ' ὃν πλείονα τοῦ ἐνὸς φθογγόσημα ἀναγινώσκονται ἐντὸς τῆς διαρκείας τῆς ὠρισμένης χρονικῆς μονάδος.

§. 3. Οἱ πλείους τῶν καθ' ἡμᾶς μουσικῶν παραδέχονται ὡς χρονικὴν μονάδα τὴν διάρκειαν ἐνὸς δευτερολέπτου. Ἐν τούτοις ἡ μουσικὴ ἀποστρέφεται τὴν μονοτονίαν, ὅφ' ἡ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐπινοήθησαν διάφοροι χρονικαὶ μονάδες. Τοιαῦται δὲ ἐκانونίσθησαν αἱ παραγόμεναι ἐκ τῆς διαιρέσεως τῆς ἀρχικῆς μονάδος διὰ τῶν ἀριθμῶν 2. 4. 8. 16. 32. 64 κλπ. ἤτοι $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{8}$. $\frac{1}{16}$. $\frac{1}{32}$. $\frac{1}{64}$ κλπ. αἵτινες εἶνε πολλοστημόρια τοῦ δευτερολέπτου.

§. 4. Συμφώνως πρὸς ταῦτα καὶ τὰ φθογγόσημα τῆς καθ' ἡμᾶς παρασημαντικῆς λαμβάνουσιν ἐκείνην τὴν χρονικὴν ἀξίαν, ἣν ἔχει ἡ προτασσομένη τοῦ ᾄσματος χρονικὴ μονάς· ἂν π. χ. τὸ ᾄσμα ᾔνε συντεθειμένον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χρονικῆς μονάδος $\frac{1}{4}$ ἦν καὶ προτάσσει ἐν τῇ ἀρχῇ, τότε καὶ τὰ φθογγόσημα ἕκαστον λαμβάνουσιν ἀξίαν τοῦ $\frac{1}{4}$ τοῦ δευτερολέπτου.

§. 5. Τούτου τεθέντος ἀναγκαῖον ἐφεξῆς νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἐκάστη τῶν ἀνωτέρω χρονικῶν μονάδων σύγκειται ἐκ τριῶν σημείων· ἐκ δύο ἄκρων καὶ ἐνὸς μέσου. Καὶ τὰ μὲν ἄκρα καλοῦμεν θέσεις, τὸ δὲ μέσον

καλοῦμεν ἄρσιν. Ἐκάστη ὁμῶς θέσις συμπίπτει ἐπὶ τοῦ σημείου τὸ ὁποῖον εἶνε τέλος τῆς μιᾶς χρονικῆς μονάδος καὶ ἐν ταύτῳ ἀρχὴ τῆς ἐπομένης. Τούτου ἕνεκα πᾶσα χρονικὴ μονάς σύγκειται ἐκ μιᾶς θέσεως καὶ μιᾶς ἄρσεως. Ἐστω πρὸς ἀπόδειξιν τὸ ἀπέναντι ἐκκρεμὲς ὥρολογίου Ε. Α. τὸ ὁποῖον ἵνα διατρέξῃ τὸ τόξον Θ.Θ' ἐξοδεύει ἐν δευτερόλεπτον. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ

θὰ διαγράψῃ τὸ αὐτὸ τόξον Θ'.Θ ἐπεται ὅτι θὰ ἐξοδεύῃ ἕτερον δευτερόλεπτον. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν δύο τούτων κινήσεων Θ. Α. Θ' καὶ Θ'. Α. Θ, τὸ σημεῖον Θ' ἐνῶ εἶνε τέλος τῆς πρώτης κινήσεως γίνεται ἐν ταύτῳ καὶ ἀρχὴ τῆς δευτέρας. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ δεύτερον ἄκρον Θ' τοῦ Θ. Θ' συμπίπτει πρὸς τὴν ἀρχὴν ἤτοι τὴν θέσιν τῆς δευτέρας κινήσεως Θ'. Θ. διὰ τοῦτο ἐκλαμβάνεται ὡς θέσις τῆς δευτέρας κινήσεως, καὶ οὕτως ἐκάστη χρονικὴ μονάς ἢ ἐξοδευομένη κατὰ τὰς κινήσεις τοῦ ἐκκρεμοῦς μίαν θέλει ἔχει θέσιν καὶ μίαν ἄρσιν.

§. 6. Τὰς ἀνωτέρω ιδιότητας τῆς χρονικῆς μονάδος ἀκολουθεῖ καὶ ὁ φθόγγος ἐκάστου φθογγοσήμου· τουτέστιν ἀρχομένης τῆς χρονικῆς

μονάδος ἄρχεται συγχρόνως ἐκφωνούμενος καὶ ὁ φθόγγος, περατουμένης δὲ τῆς χρονικῆς μονάδος, ἐπειδὴ ἄρχεται δευτέρα χρονικὴ μονάς, παύει ταύτοχρόνως καὶ ὁ φθόγγος καὶ ἄρχεται ἐκφωνούμενος ἕτερος. Ἀκολουθοῦντες δὲ τὰς κινήσεις τοῦ ἐκκρεμοῦς καθ' ἣν στιγμὴν τοῦτο φθάσει εἰς ἓν τῶν ἄκρων τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διαγραφομένου τόξου καὶ κρούει ἓνα κτύπον, κρούομεν καὶ ἡμεῖς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ γόνυ ἢ τὸ θρανίον ἐκφωνοῦντες ἀμέσως καὶ τὸν φθόγγον τοῦ φθογγοσήμου· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν τοῦτο ἀναχωρεῖ ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄκρου, ἵνα μεταβῇ εἰς τὸ ἕτερον, αἴρομεν καὶ ἡμεῖς τὴν χεῖρα εἰς τὸν ἀέρα χωρὶς ὅμως νὰ παύσωμεν ἐκφωνοῦντες τὸν φθόγγον· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν τὸ ἐκκρεμὸς φθάσῃ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον καὶ κρούσῃ τὸν δεύτερον κτύπον, κρούομεν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ τὴν χεῖρα πάλιν ἐπὶ τὸ γόνυ ἐκφωνοῦντες συγχρόνως δεύτερον φθόγγον τοῦ δευτέρου φθογγοσήμου καὶ οὕτω ἐφεξῆς ἐπαναλαμβάνοντες τὰ αὐτά.

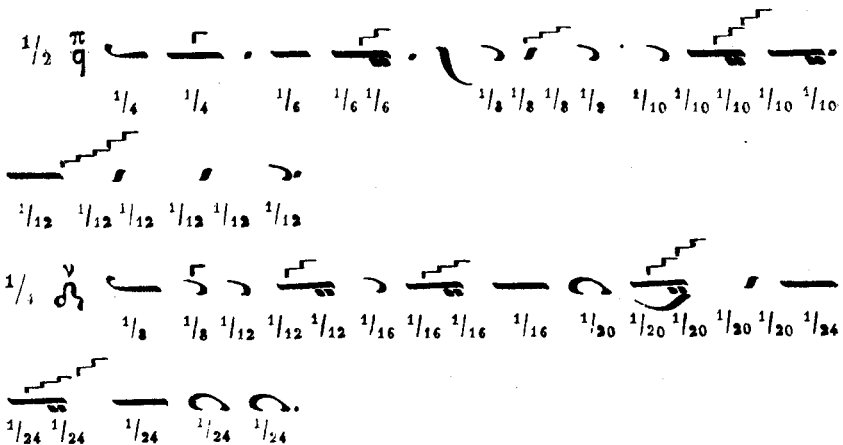
§. 7. Γυμνασθέντες διὰ τοῦ ἀνωτέρω τρόπου εἰς τὴν ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς μονάδος ἐκφώνησιν ἐνὸς φθογγοσήμου, προβαίνομεν εἴτα εἰς τὴν ἐκφώνησιν δύο φθογγοσήμων ἐντὸς τῆς αὐτῆς μονάδος, καθ' ἣν ἅμα τῇ κρούσει τῆς χειρὸς ἐκφωνοῦμεν τὸ πρῶτον φθογγόσημον, ἅμα δὲ τῇ ἄρσει τὸ δεύτερον. Γυμνασθέντες δὲ καὶ εἰς τοῦτο ἐκφωνοῦμεν ἔπειτα τρία φθογγόσημα τὸ μὲν ἐν τῇ κρούσει, τὸ δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς κρούσεως καὶ ἄρσεως καὶ τὸ τρίτον ἐν τῇ ἄρσει, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐκφώνησιν τεσσαρῶν, πέντε κλπ. κατ' ἀναλογίαν.

§. 8. Τοῦτο ὅμως σημαίνει ὅτι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν δύο ἢ περισσότερων φθογγοσήμων ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς μονάδος συμβαίνει διαίρεσις τῆς μονάδος εἰς δύο ἢ καὶ περισσότερα ἴσα μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων λαμβάνει ἓν φθογγόσημον. Ἡ περίπτωσις αὕτη μᾶλλον ἀπευθύνει τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν. Πῶς εἶνε δυνατόν ἐνῶ κατὰ τὸν ἀνωτέρω διατυπωθέντα κανόνα ἕκαστον φθογγόσημον λαμβάνει τὴν χρονικὴν ἀξίαν τῆς προτασσομένης χρονικῆς μονάδος, νὰ ἐκφωνῶνται δύο ἢ περισσότερα ἐν τῇ διάρκειᾳ τῆς αὐτῆς χρονικῆς μονάδος;

§. 9. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπήντησαν οἱ διδάσκαλοι ἐπινοήσαντες ἐν σημείον καλούμενον γοργὸν ἢ γοργόσημον ἔχον σχῆμα γάμμα Γ. εἰς τὸ ὅποιον ἔδωσαν τὰς ἐξῆς ἐνεργείας. Πρῶτον ἀφαιρεῖ τὴν χρονικὴν ἀξίαν τοῦ φθογγοσήμου ἐπὶ τοῦ ὁποίου τίθεται καὶ δεύτερον ἀπλοῦν μὲν ὃν διαιρεῖ τὴν χρονικὴν ἀξίαν τοῦ πρὸ αὐτοῦ φθογ-

γορήμου εἰς δύο ἴσα μέρη ἐξ ὧν τὸ ἓν ἀφίνει· εἰς τὸ πρὸ αὐτοῦ φθογγόσημον καὶ τὸ ἕτερον παρέχει εἰς τὸ ὑπ' αὐτὸ φθογγόσημον καὶ οὕτως ἀπαιτεῖ, ἵνα τὰ δύο ταῦτα φθογγόσημα ἐκφωνηθῶσιν ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς μονάδος. Διπλοῦν δὲ ὅν εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο Γ δεσπόζει δύο φθογγόσημων ὧν τὴν χρονικὴν ἀξίαν ἐπίσης ἀφαιρεῖ καὶ διαιρεῖ τὴν χρονικὴν ἀξίαν τοῦ πρὸ αὐτῶν φθογγόσημου εἰς τρία ἴσα μέρη, ἐξ αὐτῶν δὲ ἀνὰ ἓν παρέχει εἰς τὰ τρία φθογγόσημα. Τριπλοῦν δὲ δεσπόζει τριῶν φθογγόσημων, τετραπλοῦν τεσσάρων καὶ οὕτω καθεξῆς καὶ διαιρεῖ τὸ πρὸ αὐτοῦ φθογγόσημον εἰς 4. 5. 6 κτλ. μέρη; τὰ ὅποια μοιράζονται ὅλα τὰ φθογγόσημα τὰ ὑπ' αὐτοῦ δεσποζόμενα μετὰ τοῦ πρὸ αὐτῶν ὡς τὰ ἐξῆς παραδείγματα δεικνύουσι.

Παραδείγματα γοργόσημου.

ΣΗΜ. Παράδοξον ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ ἀπόστροφος ἀκολουθουμένη ὑπὸ ἐλαφθοῦ, ἥτις ἐκφωνεῖται ὡς εἰ εἶχε γοργόν, ὡς τὸ παράδειγμα· $\pi \frac{1}{4} \frac{1}{8}$

$\frac{1}{8} \frac{1}{4}$, ὅπερ εἶνε ἴσον πρὸς τὸ ἐξῆς $\pi \frac{1}{4} \frac{1}{8} \frac{1}{4}$

§. 10. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἑτέρα περίπτωσις τοῦ γοργόσημου καθ' ἣν τοῦτο λαμβάνει ἔμπροσθεν ἢ ὀπίσθεν αὐτοῦ στιγμὴν οὕτω $\Gamma \Gamma$. Ἡ στιγμὴ αὕτη καθίσταται τὸ μὲν ἀπλοῦν γοργόν διπλοῦν, τὸ διπλοῦν

τριπλοῦν, τὸ τριπλοῦν τετραπλοῦν κλπ. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἀπαιτεῖ καὶ ἡ στιγμή νὰ λάβῃ τὴν ἐαυτῆς μερίδα ἐκ τῆς διαιρέσεως τῆς χρονικῆς ἀξίας τοῦ προηγουμένου φθογγοσήμου· καὶ ὅταν μὲν ᾔνε ὀπισθεν τοῦ γοργοῦ οὕτω Γ, ἐπειδὴ δὲν δεσπόζει οὐδενὸς φθογγοσήμου, παρέχει τὴν ἐαυτῆς μερίδα τοῦ χρόνου εἰς τὸ προηγούμενον φθογγόσημον· ὅταν δὲ εἶνε ἔμπροσθεν αὐτοῦ οὕτω Γ, τότε τὴν ἐαυτῆς μερίδα τοῦ χρόνου παρέχει εἰς τὸ ὑπὸ τὸ γοργὸν φθογγόσημον.

Παραδείγματα.

$$\begin{aligned} \pi \text{ q } \frac{1}{4} \text{ — } \frac{\Gamma}{\frac{2}{12} \quad \frac{1}{12}} &= \pi \text{ q } \text{ — } \frac{\text{—} \frac{\Gamma}{\frac{1}{12}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{12}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{12}}}{\frac{1}{12} \quad \frac{1}{12} \quad \frac{1}{12}} \cdot \pi \text{ q } \frac{1}{4} \text{ — } \frac{\Gamma}{\frac{1}{12} \quad \frac{2}{12}} = \\ \pi \text{ q } \text{ — } \frac{\text{—} \frac{\Gamma}{\frac{1}{12}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{12}}}{\frac{1}{12} \quad \frac{1}{12} \quad \frac{1}{12}} \cdot \\ \pi \text{ q } \frac{1}{8} \text{ — } \frac{\text{—} \frac{\Gamma}{\frac{2}{32}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{32}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{32}}}{\frac{2}{32} \quad \frac{1}{32} \quad \frac{1}{32}} &= \text{—} \frac{\Gamma}{\frac{1}{32}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{32}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{32}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{32}} \cdot \pi \text{ q } \text{ — } \frac{\Gamma}{\frac{1}{32} \quad \frac{1}{32} \quad \frac{2}{32}} = \\ \pi \text{ q } \text{ — } \frac{\text{—} \frac{\Gamma}{\frac{1}{32}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{32}} \text{ —} \frac{\Gamma}{\frac{1}{32}}}{\frac{1}{32} \quad \frac{1}{32} \quad \frac{1}{32}} \cdot \end{aligned}$$

§. 11 Πολλάκις ὅμως ἀπαιτεῖ τὸ μέλος νὰ ἐξοδεύσωμεν ἐπὶ τοῦ φθογγοσήμου, ὅπερ λαμβάνομεν εἰς τὴν ἄρσιν καὶ μίαν ἔτι χρονικὴν μονάδα· Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μεταχειριζόμεθα τὸ γοργὸν ἀντιστρόφως γεγραμμένον οὕτω Γ, ὅπερ καλεῖται τότε ἀργὸν ἢ μάλλον γοργόαργον, διότι καὶ ταχύτατα ἐνεργεῖ καὶ βραδύτατα· ἀπαιτεῖ δὲ λονότι ἵνα τὸ φθογγόσημον ἐφ' οὗ τίθεται ἐκφωνηθῇ εἰς τὴν ἄρσιν καὶ ταυτοχρόνως νὰ διαρκέσῃ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἕως οὗ ἐξοδευθῇ καὶ μία χρονικὴ μονάς· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν χρονικὴν μονάδα παρατείνει τὴν φωνὴν τοῦ ὑπ' αὐτὸ φθογγοσήμου καὶ ἐπὶ δύο· πλὴν τότε εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν δέχεται κάθετον γραμμὴν ἐπὶ τῆς ὀριζοντίου οὕτω Γ¹⁾ καὶ ὀνομάζεται ἡμιόλιος ἀργία· εἰς δὲ τὴν δεύτεραν περίπτωσιν διπλασιάζεται οὕτω Γ, καὶ καλεῖται διπλασία.

1) Ἡ ἡμιόλιος ἀργία δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐρμηνευθῇ εἰμὴ διὰ τῶν ἀνωτέρω δύο τρόπων.

β'.) Δεχόμενα τὸ γοργόσημον ἀπολλῦσι τὴν χρονικὴν ἀξίαν των καὶ λαμβάνουσιν ἀνάλογα ἴσα μέρη μιᾶς χρονικῆς μονάδος.

γ'. Δύω φθογοσήμων ἐκφωνουμένων διὰ τοῦ ἀργοσήμου ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς μονάδος, τὸ δεύτερον ὡς δεχόμενον το ἀργὸν παρατείνεται καὶ ἐπὶ μίαν ἐτι χρονικὴν μονάδα· δεχόμενον δὲ τὴν ἡμιόλιον ἀργίαν παρατείνεται ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν· δεχόμενον δὲ τὴν διπλασίαν παρατείνεται ἐπὶ δύο χρονικὰς μονάδας. καὶ

δ'.) Τὰ φθογοσήμα ἀνευ γοργοσήμου ἢ ἀργοῦ παρατείνουν τὴν χρονικὴν αὐτῶν ἀξίαν κατὰ δύο ἢ περισσότερας χρονικὰς μονάδας δεχόμενα τὸ κλάσμα ἢ τὴν ἀπλήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Π ε ρ ῖ ρ υ θ μ ο ῦ.

§. 1. Καίτοι διὰ τοῦ ἀνωτέρω καθορισμοῦ τῶν χρονικῶν μονάδων ἀρκούντως κανονίζεται ἡ ἐν χρόνῳ εὐτάκτῳ παράστασις τῶν μελῶν, ἐν τούτοις ἡ μουσικὴ τέχνη δὲν ἀρκεῖται εἰς ταύτην καὶ μόνην τὴν τακτοποίησιν τοῦ χρόνου, ἀλλὰ σχηματίζει διὰ διαφορῶν συνδυασμῶν καὶ συνθέσεων τῶν χρονικῶν μονάδων ποικίλους τύπους καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐφαρμόζει τὰ μέλη. Τὴν καθ' ὧρισμένον δὲ τύπον σύνθεσιν τῶν χρονικῶν μονάδων ὀνομάζει ρυθμὸν ἢ πόδα.

§. 2. Σχηματίζομεν δὲ τοὺς πόδας ὡς ἐξῆς. Λαμβάνομεν ἐκ τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ (§. 3.) ὀρισθεισῶν χρονικῶν μονάδων ἐκείνας τῶν ὁποίων αἱ λοιπαὶ εἶνε πολλαπλάσια αὐτῶν· οὗτοι δὲ εἶνε οἱ $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{16}$. Πρὸς διάκρισιν αὐτῶν καλοῦμεν τὸ μὲν πρῶτον, χρόνον ποδικὸν βραχὺν διασταλτικόν, τὸν δὲ δεύτερον, χρόνον ποδικὸν βραχὺν μέσον καὶ τὸν τρίτον, χρόνον ποδικὸν βραχὺν συσταλτικόν. Εἶτα λαμβάνοντες ἐξ ἐκάστης τῶν χρονικῶν τούτων μονάδων πρῶτον ἀνὰ 2 εἶτα ἀνὰ 3 ἐφεξῆς 4 ἢ 5 ἢ 6 κλπ. καὶ προφέροντες αὐτὰς οὕτως ὥστε νὰ τονίζηται περισσότερον ἢ πρώτη σχηματίζομεν τοὺς ἐξῆς πόδας ἢ ρυθμούς.

	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ
1)	$\frac{2}{4}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{4}{4}$	$\frac{5}{4}$	$\frac{6}{4}$	$\frac{7}{4}$	$\frac{8}{4}$	$\frac{9}{4}$	κλπ.
2)	$\frac{2}{8}$	$\frac{3}{8}$	$\frac{4}{8}$	$\frac{5}{8}$	$\frac{6}{8}$	$\frac{7}{8}$	$\frac{8}{8}$	$\frac{9}{8}$	κλπ.
3)	$\frac{2}{16}$	$\frac{3}{16}$	$\frac{4}{16}$	$\frac{5}{16}$	$\frac{6}{16}$	$\frac{7}{16}$	$\frac{8}{16}$	$\frac{9}{16}$	κλπ.

Ἐκ τούτων τοὺς μὲν ἐν τῇ στήλῃ α καλοῦμεν δισημούς, τοὺς δὲ ἐν τῇ τοῦ β τρισημούς καὶ τοὺς λοιποὺς ἀναλόγως τετρασημούς, πεντασημούς ἑξασήμους κλπ.

§. 3 Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ῥυθμῶν τούτων δύναται νὰ παρασταθῇ κατὰ τρεῖς τρόπους ἢ διακεκριμένη ἢ ἐν ἀδιακόπῳ ἐνδελεχεῖ διαρκείᾳ ἢ ἐν συνδυασμῷ ἀμφοτέρων. Πρὸς φανέρωσιν τούτου σημειοῦμεν τὸν μὲν διασταλτικὸν βραχὺν διὰ τῆς μαρτυρίας ταύτης $\vee$. τὸν δὲ μέσον βραχὺν διὰ τῆς αὐτῆς ἀνεστραμμένης οὕτω $\wedge$. τὸν δὲ συσταλτικὸν βραχὺν διὰ τῆς μαρτυρίας ταύτης $\times$. ἵνα δὲ παραστήσωμεν τὴν ἐν ἀδιακόπῳ διαρκείᾳ ἐκτέλεσιν, ἐπειδὴ εἰς τὸν τρόπον τούτον ὑπόκεινται μόνον οἱ ἄρτιοι, μεταχειριζόμεθα τὰς ἐξῆς μαρτυρίας τοῦ μὲν διασταλτικοῦ τούτων —, τοῦ δὲ μέσου ταύτην $\cap$ καὶ τοῦ σταλτικοῦ ταύτην $\times$ καὶ πρὸ αὐτῶν θέτομεν τοὺς ἀριθμοὺς 2. 4. 6 κλπ. αἱ μαρτυρίαι αὗται δεικνύουσι τοὺς μακροὺς ποδικοὺς χρόνους. Τέλος ἵνα παραστήσωμεν τὴν ἐν συνδυασμῷ ἀμφοτέρων τούτων ἐκτέλεσιν τῶν ποδῶν μεταχειριζόμεθα διὰ μὲν τὸ διασταλτικὸν γένος τὰ ἐξῆς $\sqcup = \frac{3}{4}$. $\sqcup = \frac{4}{4}$. $\sqcup = \frac{5}{4}$. διὰ τὸ μέσον τὰ αὐτὰ σημεία ἀνεστραμμένα $\sqcap$. $\sqcap$ $\sqcap$ καὶ διὰ τὸ συσταλτικὸν τὰ αὐτὰ ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς μονάδος αὐτῶν οὕτω $\times$ $\times$ $\times$ κλπ. πάντων δὲ τούτων ἀνχλυτικὸν πῖνακα παραθέτομεν ὧδε.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΜΟΔΩΝ

Α'. Ἐπὶ τῆς βραχείας διασταλτικῆς χρονικῆς μονάδος.

Χρόνος ποδικὸς $\frac{1}{4} = \vee$.

1.) Πόδες τοῦ διακεκριμένου τρόπου.

$\frac{2}{4} = 2 \vee$. $\frac{3}{4} = 3 \vee$. $\frac{4}{4} = 4 \vee$. $\frac{5}{4} = 5 \vee$ κλπ.

2. Πόδες τοῦ τῆς ἐνδελεχοῦς διαρκείας τρόπου.

$$\frac{2}{4} = \text{—} . \frac{4}{4} = 2 \text{ —} . \frac{6}{4} = 3 \text{ —} . \frac{8}{4} = 4 \text{ —} . \text{ κλπ.}$$

3.) Πόδες τοῦ συνδυασμοῦ ἀμφοτέρων ἢ τοῦ μικτοῦ τρόπου.

$$\frac{3}{4} = \text{—} \text{ ἢ — } \vee \text{ ἢ } \vee \text{ —} . \frac{4}{4} = \text{—} \text{ ἢ } \vee \text{ — } \vee \text{ ἢ — } \text{ ἢ } \vee \vee \text{ — } \text{ ἢ — } \vee \vee \text{ ἢ } \vee \text{ —} .$$

$$\frac{5}{4} = \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \vee \vee \text{ ἢ } \vee \text{ — } \text{—} \text{ ἢ } \vee \vee \vee \text{ — } \text{ ἢ — } \vee \vee \vee \text{ ἢ } \text{—} \vee \text{ ἢ — } \vee \text{ ἢ —} \text{—} .$$

$$\frac{6}{4} = \text{—} \text{ ἢ } \vee \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \vee \vee \text{ — } \text{—} \text{ ἢ } \vee \vee \vee \text{ — } \text{ ἢ — } \vee \vee \text{ — } \text{ ἢ } \vee \vee \vee \text{ — } \vee \text{ ἢ — } \vee \vee \vee \text{ —} .$$

Β'. Ἐπὶ τῆς βραχείας μέσης χρονικῆς μονάδος.

$$\text{Χρόνος ποδικὸς } \frac{1}{8} = \text{—} .$$

1.) Πόδες τοῦ διακεκριμένου τρόπου.

$$\frac{2}{8} = 2 \text{ —} . \frac{3}{8} = 3 \text{ —} . \frac{4}{8} = 4 \text{ —} \text{ κτλ.}$$

2.) Πόδες τοῦ τῆς ἐνδελεχοῦς διαρκείας τρόπου.

$$\frac{2}{4} = \text{—} . \frac{4}{4} = 2 \text{ —} . \frac{6}{4} = 3 \text{ —} . \frac{8}{4} = 4 \text{ —} \text{ κλπ.}$$

3.) Πόδες τοῦ μικτοῦ τρόπου.

$$\frac{3}{8} = \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} . \frac{4}{8} = \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} .$$

$$\frac{5}{8} = \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{—} . \frac{6}{8} = \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{—} .$$

Γ'. Ἐπὶ τῆς βραχείας συσταλτικῆς χρονικῆς μονάδος.

$$\text{Χρόνος ποδικὸς } \frac{1}{16} = \text{—} .$$

1.) Πόδες τοῦ διακεκριμένου τρόπου.

$$\frac{2}{16} = 2 \text{ —} . \frac{3}{16} = 3 \text{ —} . \frac{4}{16} = 4 \text{ —} \text{ κτλ.}$$

2.) Πόδες τοῦ τῆς ἐνδελεχοῦς διαρκείας τρόπου.

$$\frac{2}{16} = \text{—} . \frac{4}{16} = 2 \text{ —} . \frac{6}{16} = 3 \text{ —} \text{ κτλ.}$$

3.) Πόδες τοῦ μικτοῦ τρόπου.

$$\frac{3}{16} = \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} = \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{ ἢ } \text{—} \text{—} \text{—} \text{ κτλ.}$$

ΣΗΜ. Τὰ μὲν σημεῖα τῆς χρονικῆς μονάδος $\frac{1}{4}$ εἶνε ἐκεῖνα ἅπερ μεταχειρίζοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ποιηταί· τὰ δὲ λοιπὰ ἐπενοήσαμεν κατ' ἀναλογίαν πρὸς εὐχερῆ δήλωσιν τῶν διαφόρων βραχυτέρων ποδῶν, οὓς μεταχειρίζε-

ται σήμερον ἡ μουσικὴ τέχνη. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μουσικοὶ τοὺς πέραν τοῦ πεντασήμερου ῥυθμοὺς δὲν παρεσημαίνοντο δι' οὐδενὸς σημείου, ἀπήγγελλον δὲ διὰ τῆς καλουμένης τονῆς ἣτοι παρατάσεως τοῦ φθόγγου.

§. 4. Καθὼς εἰς τὸν πεζὸν λόγον οὕτω καὶ εἰς τὴν μουσικὴν συνάπτοντες πλείονας πόδας εἰς μίαν ῥυθμικὴν ἐνότητα, καθ' ἣν μίαν τῶν θέσεων τονίζομεν περισσότερον, σχηματίζομεν τὸν σύνθετον πόδα, ὃν καλοῦμεν κῶλον. Συνάπτοντες δὲ δυο ἢ πλείονα κῶλα εἰς ἓν ῥυθμικὸν ὅλον σχηματίζομεν τὴν καλουμένην ῥυθμικὴν περιόδον. Ἐνοῦντες δὲ καὶ τὰς περιόδους εἰς ἓν ὅλον ἀποτελοῦμεν τὸ ῥυθμικὸν σύστημα.

§. 5. Οἱ πόδες διαιροῦνται εἰς ἀσυνθέτους καὶ συνθέτους. Καὶ ἀσύνθετοι μὲν εἶνε ὁ τρίσημος ἱαμβικός — — —, ὁ τετράσημος δακτυλικός — — — —, ὁ πεντάσημος παιωνικός — — — — — καὶ ὁ ἑξάσημος ἱαμβικός — — — — —. ὅταν δὲν χωρίζονται εἰς μικροτέρους πόδας. Σύνθετοι δὲ ὁ ἑξάσημος δακτυλικός — — — — —, ὁ ὀκτάσημος δακτυλικός — — — — —, ὁ δεκάσημος παιωνικός — — — — —, ὁ δωδεκάσημος ἱαμβικός — — — — — καὶ ἄλλοι ¹⁾.

§. 6. Ὁ τόνος ὃν δίδομεν εἰς τὸν πρῶτον ποδικὸν χρόνον ἐκάστου ποδὸς καλεῖται ῥυθμικός τόνος, ὃν δέον νὰ διακρίνωμεν ἀπὸ τοῦ τόνου τῶν λέξεων. Πρὸς διάκρισιν δὲ τῶν ποδῶν χωρίζομεν αὐτοὺς εἰς τὰ μουσικὰ κείμενα διὰ καθέτου γραμμῆς, ἣν καλοῦμεν διαστολήν. Τοῦτο δέον νὰ γίνηται καὶ εἰς τὰ ἱερὰ ἄσματα ὅσα εἶνε συντεθειμένα ἐπὶ ποδός τινας.

§. 7. Πολλάκις διαφόρων ἔνεκα λόγων εἰς ἡ περισσότεροι χρόνοι ποδικοὶ ἐξοδεύονται ἀνευ φωνῆς ἐν σιωπῇ· οἱ τοιοῦτοι χρόνοι ὠνομάζονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν χρόνοι ποδικοὶ ἢ ῥυθμικοὶ κενοί· παρεσημαίνοντο δὲ τὸν μὲν πρῶτον διὰ τοῦ σημείου τούτου **A** καλουμένου λείμμα ἣτοι παύσις· τοὺς δὲ δισημούς, τρισημούς κλπ. κενούς χρόνους παρεσημαίνοντο διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου φέροντος ἐπὶ τῆς γωνίας αὐτοῦ τ' ἄνωτέρω σημεῖα τῶν χρόνων τούτων οὕτω **π** = 2 **π** = 3 **π** = 4 **π** = 5. Τοὺς κενούς τούτους χρόνους ἡμεῖς ὀνομάζομεν παύσεις ἢ σιωπὰς καὶ πρὸς παράστασιν αὐτῶν μεταχειριζόμεθα τὴν βαρεῖάν φέρουσαν

¹⁾ Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διήρουν τοὺς ἀσυνθέτους πόδας εἰς ῥητοὺς, ὅταν ἦτε θέσις καὶ ἄρσις αὐτῶν ἐξεφράζετο δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν καὶ εἰς ἀλόγους ὅταν ὁ λόγος τῆς θέσεως πρὸς τὴν ἄρσιν καὶ τ' ἀνάπαλιν δὲν ἐξεφράζετο δι' ἀκεραίων.

πρὸς τὰ ἔμπροσθεν τόσας ἀπλᾶς ὅσους χρόνους θέλομεν νὰ ἐξοδεύσωμεν οὕτω $\backslash = 1.$ $\backslash .. = 2.$ $\backslash ... = 3.$

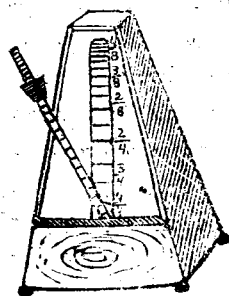
§. 8. Οἱ ἀνωτέρω κενοὶ χρόνοι δὲν καταστρέφουσι τὸν ρυθμὸν ἀλλ' ἐξοδεύονται ἐν σιωπῇ, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ρυθμικὴ τάξις τοῦ ποδός· ὅταν ὅμως θέλωμεν νὰ διακόψωμεν καὶ μέλος καὶ χρόνον καὶ ρυθμὸν, ἵνα ἀνανεώσωμεν τὸ μέλος ἐπὶ ἄλλων συνθηκῶν, τότε μεταχειρίζομεθα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ + .

§. 9. Ἐν τούτοις πολλάκις θέλομεν νὰ παρελθώμεν ἐν σιωπῇ τὸ ἥμισυ ἢ τὸ τρίτον ἐνὸς χρόνου ποδικοῦ· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θέτομεν ἐπὶ τῆς ἀπλῆς τῆς σιωπῆς τὸ γοργόν ἢ τὸ δύγοργον οὕτω

$\backslash \cdot \backslash \cdot \backslash \cdot$ καθ' ὃ μόνον τὸ ἥμισυ καὶ τὸ $\frac{1}{3}$, δεόν νὰ ἐξοδεύσωμεν ἐν σιωπῇ, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ καὶ τὰ δύο τρίτα τοῦ ποδικοῦ χρόνου προστιθενται εἰς τὸ πρὸ αὐτῶν φθογγόσημον, οὕτινος ἡ χρονικὴ διάρκεια παρατείνεται κατὰ $\frac{1}{2}$ ἢ $\frac{2}{3}$.

§. 10. Τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβῆ καὶ ἀπαισπον ἐκτέλεσιν τῶν ρυθμῶν οἱ μὲν εὐρωπαῖοι μουσικοὶ διδάσκουσι δι' εἰδικοῦ ὄργανου μετρονόμου καλουμένου, ἐκ τῆς βάσεως τοῦ ὁποῖου ὑψοῦται πῆχυσ φέρων κινήτόν τι βάρος, ὑπὲρ ὑψούμενον ἢ καταβιβαζόμενον κατὰ βούλησιν καθίστησι τὴν κίνησιν τοῦ πῆχεως ταχύτεραν ἢ βραδυτέραν καὶ οὕτω κατὰ πᾶσαν πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερὰ κίνησιν κρούει τοὺς ἀπαιτούμενους κτύπους ἐκάστου ρυθμοῦ. Τὸ ὄργανον τοῦτο οὐ τὴν εἰκόνα παραθέτομεν κατωτέρω καθίσταται ἀναγκαιότατον καὶ εἰς τὴν

καθ' ἡμᾶς μουσικὴν τέχνην ὡς ἔχουσιν κοινούς τοὺς ρυθμούς. Ἐπειδὴ ὅμως παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσι καὶ πολὺ σύνθετοι πόδες ἀπ' ἀλλήλων παραλλάσσοντες, τοὺς ὁποίους δὲν δύναται τὸ ὄργανον τοῦτο ἐν συνεχείᾳ νὰ παραστήσῃ ἀνευ καταστροφῆς τοῦ χρόνου, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖα καὶ ἡ διὰ χειρονομίας παρ' ἡσχημένου μουσικοῦ παράδοσις ὡς συμβαίνει παρ' Ὀθωμανοῖς, παρ' ὧν ὀλίγιστοι τῶν ἡμετέρων ἐδιδάχθησαν. Ἡ χειρονομία οὕσα ἡ αὐτὴ καὶ ἡ ὀρχηστικὴ εἶνε ἀρχαιότατη καὶ

Μετρονόμος

δι' αὐτῆς σωζομένης ἐκ παραδόσεως ἐδιδάσκοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι μὲν

Ἕλληνες πιθανῶς, βεβαιότατα δὲ οἱ βιζαντινοὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαφορῶν ῥυθμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ χρονικῆς ἀγωγῆς.

§. 1. Αἱ διαφοροὶ σχέσεις τῶν τόνων καὶ τοῦ ἐξ αὐτῶν παραγομένου μέλους, ὡς ἀνεπτύξαμεν μέχρι τοῦδε, ἀποτελοῦσι τὴν ποιότητα αὐτοῦ. Πρὸς συμπλήρωσιν ὁμῶς ταύτης ἀπαιτεῖται καὶ ἑτέρα τις σχέσηις καλουμένη χρονικὴ ἢ ῥυθμικὴ ἀγωγή, εἰς τὸν ὁρισμὸν τῆς ὁποίας μεταβαίνομεν.

§. 2 Καίτοι εἶνε ὠρισμένη ἡ διάρκεια τῶν χρονικῶν μονάδων ἥτοι τῶν ποδικῶν χρόνων, ἐν τούτοις ὁ ψάλλον δὲν δύναται νὰ περιορισθῇ ἀκριβῶς ἐντὸς αὐτῆς, ἀλλ' ὅτε μὲν βραδύνει ὅτε δὲ ταχύνει αὐτὴν πέραν τοῦ δέοντος καὶ πάσχων σύγχυσιν τοῦ χρόνου καθίστησιν αὐτὸν ἀόριστον. Ἡ μουσικὴ ἀποστρέφεται τὴν ἀοριστίαν ταύτην καὶ ἡναγκάσθη νὰ καθορίσῃ κατὰ μέσον ὅρον διακρίσεις τινὰς τῆς ταχύτητος καὶ βραδύτητος· ὁ καθορισμὸς οὗτος τῆς ταχύτητος ἢ βραδύτητος τοῦ χρόνου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ῥυθμοῦ ὀνομάζεται χρονικὴ ἢ ῥυθμικὴ ἀγωγή, ἥτις δέον νὰ σημειῶται ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκάστου ᾠσματος καὶ πρὸς τὴν ὀφείλομεν νὰ ἐκγυμναζώμεθα.

§. 3. Ἐτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς τρία διακρίνονται ῥυθμικῶν ἀγωγῶν γένη καλούμενα τρόποι ἢ ἥθη. α') ἡ κεινημένη καὶ ζωηρὰ ἀγωγή, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζον τρόπον ἢ ἥθος συσταλτικὸν καὶ τὴν ὁποίαν μετεχειρίζοντο εἰς τοὺς θρήνους, τὰ ἐρωτικά, τὰ ἐπιθαλάμια, τὰ ὑπορχήματα καὶ τὰ ἐν τῇ κωμῳδίᾳ μελικὰ ᾠσματα καὶ εἰς τὸ σατυρικὸν δράμα. β') ἡ βραδεῖα, σοβαρὰ καὶ μεγαλοπρεπὴς ἀγωγή ἢ ἀντίθετος τῆς πρώτης καὶ διασταλτικὸν ἥθος καλουμένη, ἥτις ἐν χρήσει οὔσα εἰς τὰ ἐν τῇ τραγωδίᾳ χορικὰ μέλη ὠνομάζετο καὶ τραγικὸς τρόπος. γ') ἡ μήτε συσταλτικὴ μήτε διασταλτικὴ οὔσα καὶ διὰ τοῦτο μέση καλουμένη, τῆς ὁποίας χρῆσιν ἐπιποιῶντο εἰς κοὺς ἐπινικίους ὕμνους καὶ τοὺς παιάνας. Ἀναλόγως πρὸς ταύτας καθώρισαν καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι τὰς ἀγωγὰς

αι τη ζω ω ποι ω χ τρι α α α α δι ι ι q τον
 τρι σα α γι ον υ υ υ υ υ μνο ον ηη προ σα α
 π α α δον τε ες q πα α α α σαν τη ην βι ω ω τι κην q
 α πο θω ω ω ω ω με ε θα με ε ε ρι μνα αν q

Τοῦ στιχηρατικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 η = 2/1.

q Κυ ρι ε ε κε κρα ξα προ ος σε ει σα κου σο
 ο ον μου q ει σα κου σο ον μου Κυ υ υ ρι
 ι ι ε q Κυ ρι ε ε κε κρα α ξα προ ος σε ει
 σα κου ου σο ο ον μου q προσ χες τη φω νη η η η της δε
 η σε ω ω ω ως μου q εν τω κε κρα γε ναι αι με προ
 ος σε ηη ει σα κου σο ον μου Κυ υ υ ρι ι ι ι ε q

Τοῦ εἰρημολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 4 ♩ = $\frac{1}{16}$.

π
9

Την τι μι ω τεραντων χε ρου βιμ δὲ και εν δο
ξο τε ραν α συγ κρι τως των Σε ρα φιμ δὲ Την α δι
α φθο ρως θε ον λο ο γον τε κου σαν την ον τως θε
ο το κον σε ε με γα λυ νο μεν

π
9

Ἐπὶ τοῦ Β'. διατονικοῦ ἤχου.

Ὁ ἤχος οὗτος, ὃν καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ Λέγετον καὶ τέταρτον δια-
τονικὸν βάσιν ἔχει τὸν Βου φθόγγον· καταλήγει δὲ καὶ εἰς τοὺς τρεῖς
τρόπους ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Δη· Πα, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Βου· ἀπη-
χεῖται διὰ τοῦ τριχόρδου Δη· Γα. Βου οὕτω

Βου
χ

6
χ

κε ε ε

Τοῦ παπαδικοῦ τρόπου παράδειγμα.

Ῥυθμὸς 2 π = $\frac{1}{4}$.

6
χ

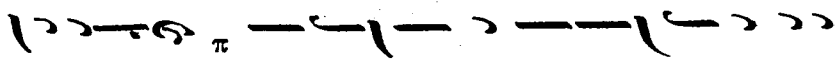
Βου.

Χαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

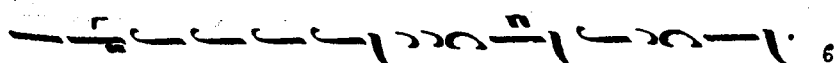
αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

6

ρε χ χαι αι αι αι ρε ε ε ε κε ε ε ε χα α α χ

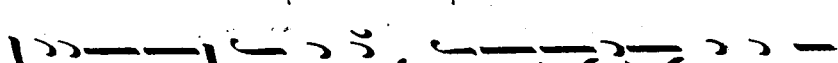
 τω Πι λα τω ρ σταυ ρω θη ναι κα τε δι κα σεν α

 γνω ω μων πε ρι τον ε ευ ερ γε τη ην φα νεις

 αλλ ε κων υ πε μει νας τα φην αυ τε ξου σι ως α

 νε ε στης τρι η με ρος ως Θε ος δωρου με νος η

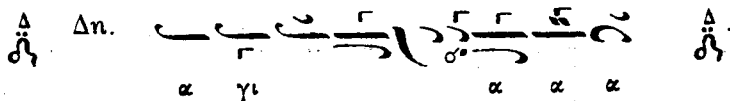
 μιν α τε λευ τη τον ζω ην και τυ με γα ε λεος

Ἐπὶ τοῦ τρίτου ἤχου.

Ὁ ἤχος οὗτος συνήθης εἰς τὸ ἐναρμόνιον γένος καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Κε. Πα. τελικῶς δὲ εἰς τὸν Γα. ἀπηχεῖται διὰ τῆς μετὰ σοβαρότητος παραστάσεως τῆς βάσεώς του Γα. Τὰ παραδείγματα τούτου μεταθέτομεν εἰς τὸ ἐναρμόνιον γένος.

Ἐπὶ τοῦ τετάρτου διατονικοῦ ἤχου.

Ὁ ἤχος οὗτος τριπλὴν ἔχει βάσιν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὑμνωδίᾳ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς τρεῖς τρόπους. Καὶ ἐν μὲν τῷ παπαδικῷ βάσιν ἔχει τὸν Δη. ἐξ οὗ καὶ ἀπηχεῖται διὰ τῆς λέξεως ἁγία οὕτω·

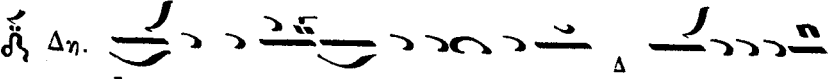

 α γι α α α

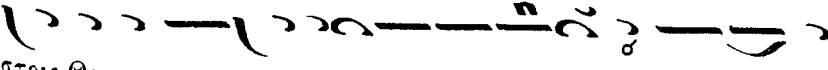
Ἐν δὲ τῷ στιχηραρικῷ τρόπῳ βάσιν ἔχει τὸν Πα. ἐξ οὗ καὶ ἀπηχεῖται· καταλήγει δὲ ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Δη. Πα. καὶ τελικῶς εἰς τὸν Βου. Ἐν δὲ τῷ εἰρμολογικῷ τρόπῳ μεταχειρίζεται καθ' ὅλοκληρίαν τὴν τοῦ δευτέρου διατονικοῦ κλίμακα. Ἐν τούτοις δύναται νὰ σχηματίσῃ μέλη καὶ εἰς τοὺς τρεῖς τρόπους ἐκ τῆς φυσικῆς του βάσεως Δη καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας του κλίμακος ὡς τὰ κατωτέρω παραδείγματα.

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 $\frac{2}{16}$ = $\frac{2}{16}$

Δη.

Δο ξα σοι τω δει ξα αν τι το φως δο ξα εν υ ψι

στοις Θε ω και ε ε πι γης ει ρη νη εν αν θρω ποις

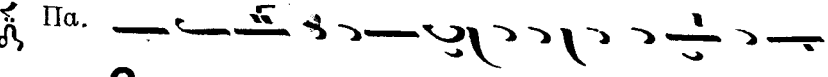
ευ δο κι α

Δ
δο

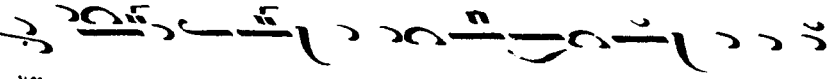
Τοῦ στιχηρατικοῦ τρόπου

κατὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν καθιέρωσιν.

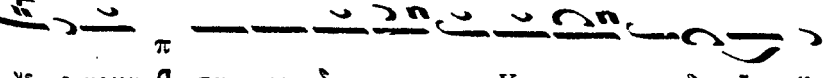
Ῥυθμὸς 2 $\wedge$ = $\frac{2}{8}$

Πα.

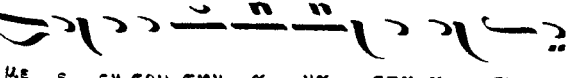
0 σταυ ρο ον υ πο μει να ας και αι θα α α

να α α α το ο ο ον και α να α στας εκ των

π νε ε κρων παν το δυ να με Κυ ρι ε δο ξα ζο

με ε εν σου την α να στα α σι ιν

6
κ

Ἐπὶ τοῦ $\frac{2}{16}$ α' διατονικοῦ.

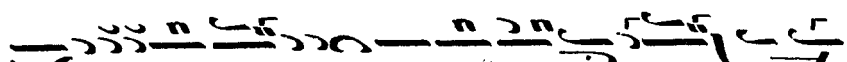
Ὁ Ἦχος οὗτος πολλάκις μεταχειρίζεται τὸν Ζω ἡλαττωμένον κατὰ τριτημόριον τόνου· ἔχει βάσιν εἰς τε τὸν παπαδικὸν καὶ στιχηραρικὸν τρόπον τὸν Πα ὡς καὶ ὁ κύριος αὐτοῦ· καταλήγει δὲ εἰς ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ.—ΤΕΥΧΟΣ Α΄.

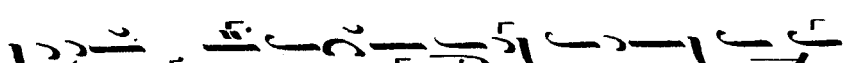
αὐτὸν τελικῶς, ἐνθ' ἀτελῶς καταλήγει εἰς τοὺς Δη. Κε. ἀπηχεῖται ἐκ τοῦ Πα. Εἰς δὲ τὸν εἰρμολογικὸν τρόπον μεταχειρίζεται τὰς αὐτὰς καταλήξεις ἀλλὰ ἀπηχεῖται ἐκ τοῦ Κε, ὃν ἔχει βάσιν ὡς ἀπὸ τοῦ Πα.

Τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

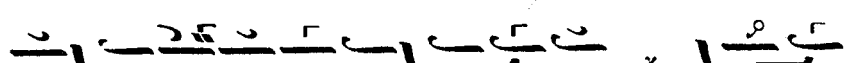
Ῥυθμὸς 2 ♩ = $\frac{2}{4}$.

λ α. Πα.

Και αι αι αι αι αι αι αι ευ λο ο

ο ο ο ο γη η η η η με ε ε ε ε ε

ε ε ε η ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

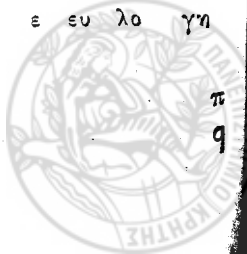
ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

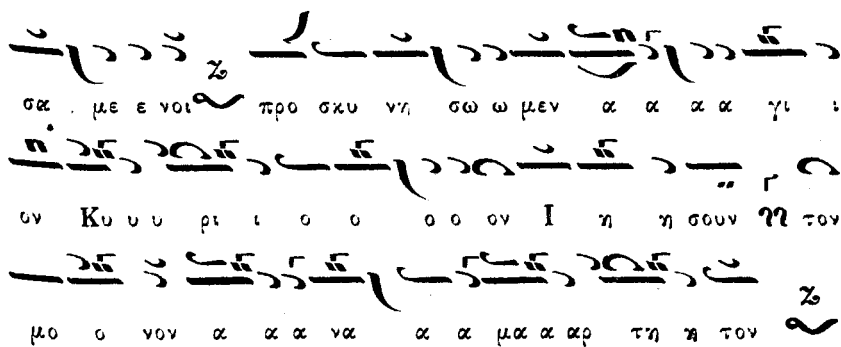
ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

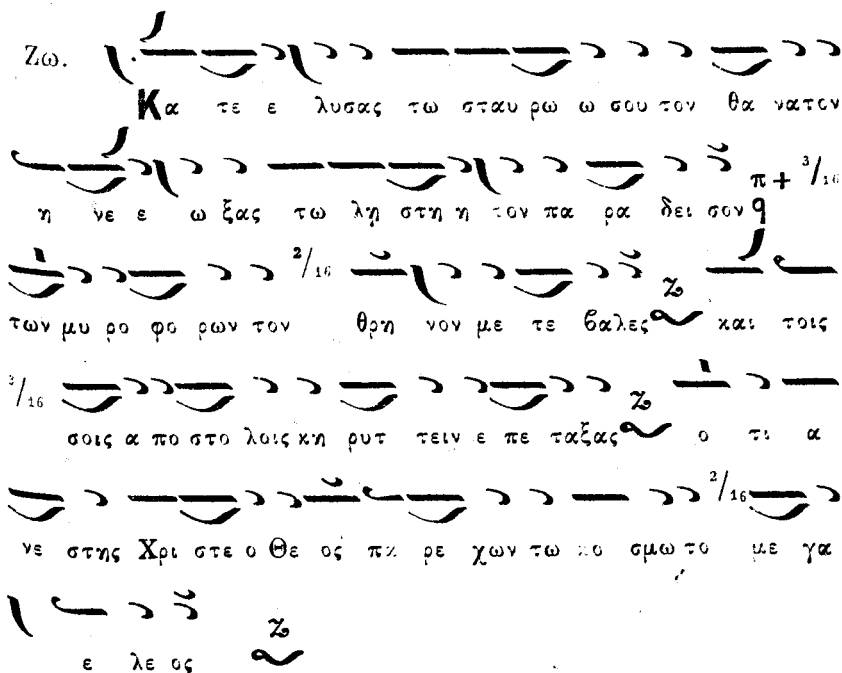
η η με ε ε ε ε ε νο ο ο ος

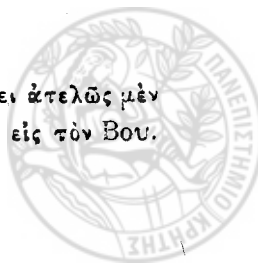
Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 ♯ = $\frac{2}{16}$.

Ἐπὶ τοῦ λ δ'. διατονικοῦ ἤχου.

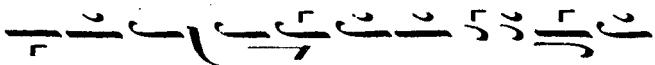
Ὁ ἦχος οὗτος βάσιν ἔχει τὸν φθόγγον Νη. καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Βου. Δη, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Νη καὶ πολλάκις εἰς τὸν Βου.

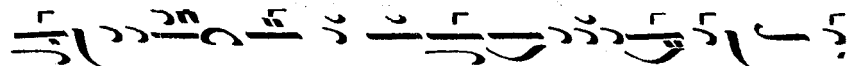
Ἀπηρεῖται διὰ τῆς μετὰ σοβαρότητος παρατάσεως τῆς βάσεως τοῦ Νη. Πολλάκις ὁμως ὑψώνει τὴν βάσιν του κατὰ τριφωνίαν τοὔτέστι μεταβιβάζει τὸ ἶσον του εἰς τὸν Γα, ὃν προφέρει ὡς Νη καὶ φαίνεται μὲν παράγων νέον μέλος, ἀλλ' ἦνε ὁ αὐτὸς ὑψωμένος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν Δη, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Γα.

Παραδείγματα τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

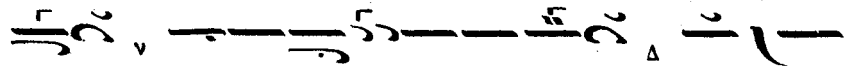
Ῥυθμὸς 2 υ.

λ δ' Nn.

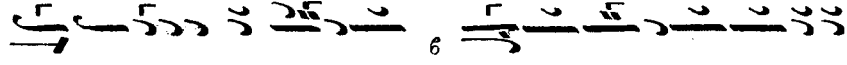
Εἰς πα α α α α α α α α κα

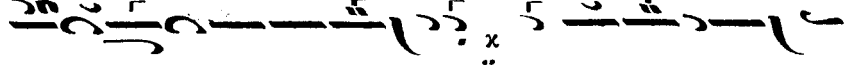
α α α α α σαν τη η η η η η η ην γη η

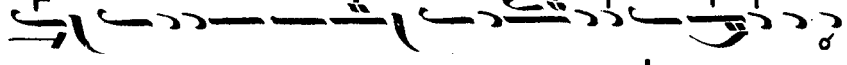
η ην ε ε ζ η η η η ηλ θεν ο φθο

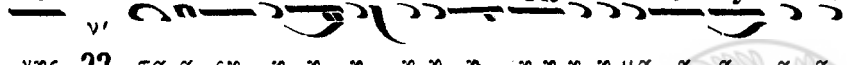
ο ο ο ο ο γ γος α αυ των χ και εις τα α πε ε ε ε

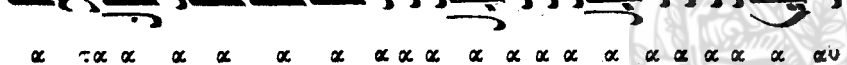
ε ρα α α α α α τα α της οι κου ου με ε

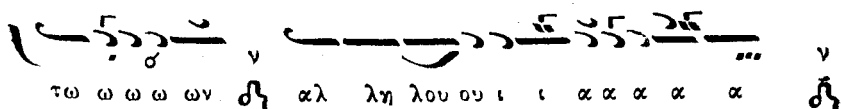
ε ε ε ε ε ε νη η η η η η κη η η η η

νης τα α ρη η η η η η η η η η μα α α α α

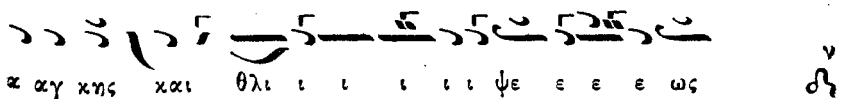
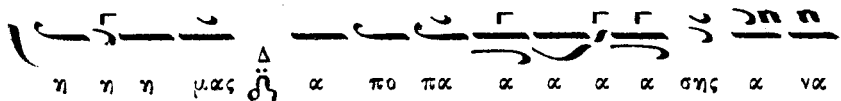
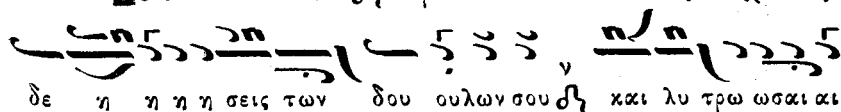

α τα α α α α α α α α α α α α α α α α

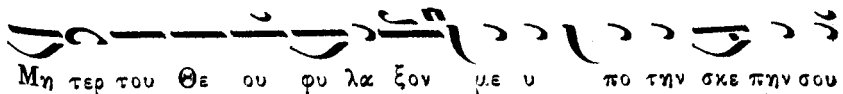
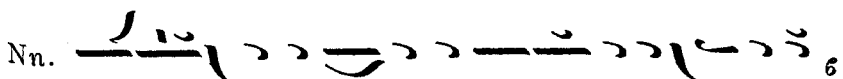
Τοῦ στιχηρατικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 ♩

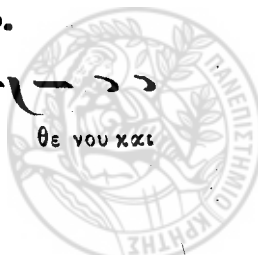
Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 ♩

Εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον

ὕψωμένου τοῦ ῥέσου κατὰ τριφωνίαν.

σταυρωσιν $\frac{2}{16}$ υπομεινας αγαθε $\frac{1}{16}$ οθα να
 τω τον θα να τον σκυλευσας και εγερσιν δειξαςως Θε
 ος μη πα $\frac{3}{16}$ ριδης ους $\frac{2}{16}$ επλασας τη χειειρι
 ις σου $\frac{1}{16}$ δειξον τηην φιλανθρωπι αν σου ελε
 ημων $\frac{1}{16}$ δε ξαι την τεκουσαν Σε Θε ο τοκον πρε
 σβευουσαν υπερ ημων και σω σου ον Σωτηρ ημων λα
 ον $\frac{2}{16}$ απεγνωσμε ε νυ ο ο ο ο ο ον

Ἐπὶ τοῦ Β' χρωματικοῦ ἤχου.

Ὁ ἤχος οὗτος βάσιν ἔχων τὸν φθόγγον Βου, ἐξ οὗ καὶ ἀπηχεῖται καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν Δη, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Βου. Ἐνεκα δὲ τῆς μεγάλης χρήσεως, ἣν ποιεῖται τοῦ φθόγγου Δη καταντᾷ νὰ φαίνεται ὡς εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἤχος πρὸς τὸν τέταρτον χρωματικόν, ὃν ἐκάλεσαν κυρίως δεύτερον χρωματικόν, ἔχοντα βάσιν, ὁτὲ μὲν τὸν Βου ὁτὲ δὲ τὸν Δη. Ἐν τούτοις ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν βάσεων σχηματίζει διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων μέλη, ὧν παραδείγματα παραθέτομεν.

Τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς $\mathbf{2/4}$.

Βου. $\mathbf{E}$ ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

ΟΙ ΟΙ ΟΙ ΟΙ ΧΟ ΟΥ Ε ΥΩ Ω ΤΟ Ο ΘΕΙ ΕΙ ΕΙ Ο Ο ΟΥ

ΤΙ Ι ΧΤΕ Ε Ε ΤΑΙ

Δ
ω

Ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ Βου.

Ο λην α πο θε ε ε με νοι εν ου ρα νοις τη ην

ελ πι ι ι δα α α θη σαυ ρο ον α συ υ υ λη τον

ε πι γη ης οι α γι οι οι οι οι ε θη σαυρι σα αν κτλ. 6

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου τοῦ ἤχου τούτου τὰ μέλη καθιέρωσαν οἱ παλαιοὶ ὡς εἰρμολογικὰ τοῦ πλαγίου του· ἐκείνου δὲ τὰ εἰρμολογικὰ καθιέρωσαν εἰς τὸν ἤχον τοῦτον· ἡμεῖς παραθέτομεν ὧδε τὰ οἰκεῖα τοῖς οἰκείοις.

Ῥυθμὸς 2 ♩. Ἐπὶ τοῦ Βου.

Βο η θος και σκεπαστησε γε νε το ομοιεις σω τη ρι

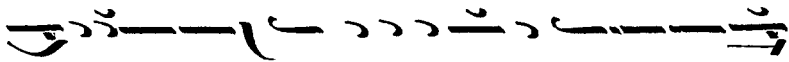
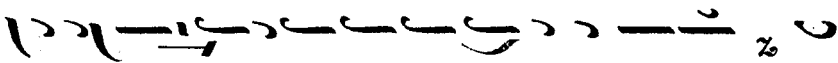
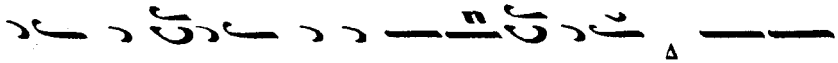
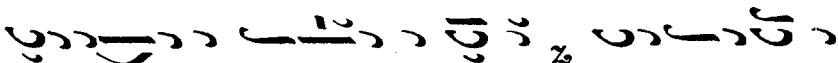
Α Δ ου τος μου θε ος και δο ξα σω αυ τον 6 θε

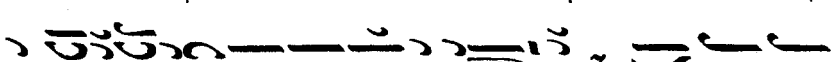
ος του πατρος μου και υ ψω σω αυ τον εν δο ξως γαρ δε

δου ξα α σται 6

Ἐπὶ τοῦ ^ΘΔη.

 Ο ο τε εκ του ξυ λου σε νε κρον ο Α ρι μα θει

 ας κα θει ει λε την των α πα αν των ζω ην ^Σσυμυ

 νη και σιν δο νι σε Χρι στε ε νει λη η σε ^Δ και τω

 πο θω ε πει γε ται καρ δι α και χει λει ^Σσωμα το α κη ρα

 τον σου πε ρι πτυ ξα α σθαι ^Δ ο μω ως συ στελ λο με

 νος φο βω χαι ρων α νε κραυγα ζε δο ξα ^Σ τη συγ κα

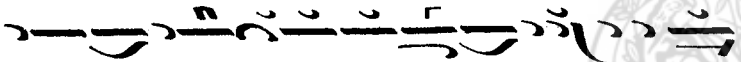
 τα θα σει σου φι λαν θρω πε ^Δ

Ἐπὶ τοῦ ^λβ'. χρωματικοῦ.

Ὁ ἦχος οὗτος ὃν ἐκαλέσαμεν ἡμεῖς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν πρώτον χρωματικὸν ὡς χρωματίζοντα τὴν κλίμακα τοῦ πρώτου διατονικοῦ ἤχου, βάσιν ἔχει τὸν φθόγγον Πα, ἐξ οὗ καὶ ἀπηχεῖται, καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν Δη, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Πα

Παραδείγματα τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 v.

 Νυ υ υ υ υν αι δυ να α α α α α μεις

π ρ α ν ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω
 εις των ου ρα νω ω ω ω ω ω ω ω ω ω
 η η μιν α ο ρα α α α τως λα τρε ε ευ ου ου σι ι
 ι δου ου ου ου ου γαρ εις πο ρευ ε ε ται ο θα
 σι ι λευς τη ης δο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
 ο ο ο της δο ο ο ο ο ο ο ο ξη ης ι δου θυ σι ι
 α μυ υ στι ι κη η κ τε τε λει ω με νη δο ρυ φο
 ρει ειει ει ται αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι
 αι πο ο θω προ σε ελ θω ω με εν ι να με το ο
 χροι οι ζω ω ης αι ω νι ου γε νω ω ω με ε θα
 α α λη λου ι α α α α α α α α α α

Τοῦ στιχηραρικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 η.

Πα. Δι α παν τος ευ λο γουν τε ε ες τον Κυ υ υ

 ρι ι ι ι ον υ μνου ου ου ου μεν την α να α

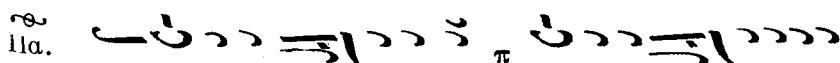
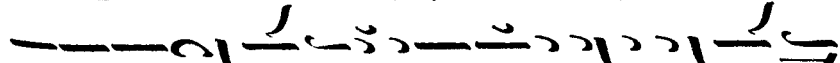
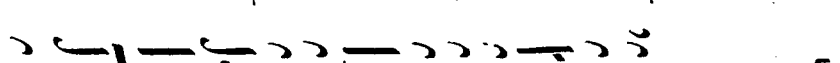
 στα σι ι εν α αυ του σταυ ρον γα αρ υ πο μει

 ει ει νας θα να τω θα α να α α τον ω ω ω ω λε ε

 ε ε σε

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 4 ♩ = $\frac{4}{16}$.

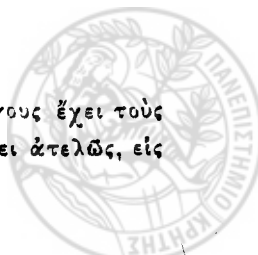
Ηα.
 Εξ ην θη σεν η ε ρη μος ως ει κρι νον Κυ ρι ε η

 των ε θνων στει ρευ ου σα εκ κλη σι α τη πα ρου σι α

 σου εν η ε στε ρε ω θη η καρ δι α μου

Ἐπὶ τοῦ $\frac{\lambda}{\pi}$ δ'. χρωματικοῦ.

Ὁ ἡ οὗτος βάσιν ἔχει τὸν φθόγγον Nn ὃν προφέρει ὡς Ηα· ἀπηχεῖται δὲ ὡς ἐξῆς·

Nn ἢ Nn

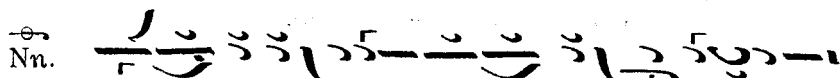

Ὡς ἐν τῷ ἀπηχήματι του δείκνυσι δεσπόζοντας φθόγγους ἔχει τοὺς Δη, Βου, Nn· καὶ εἰς μὲν τοὺς δύο πρώτους καταλήγει ἀτελῶς, εἰς

δὲ τὸν τρίτον τελικῶς, ἀλλὰ πολλάκις καὶ εἰς τὸν Βου. Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὕμνωδιᾷ δὲν ὑπάρχουσι μέλη τοῦ ἤχου τούτου εἰς τὸν παπαδικὸν τρόπον. Εἰς τὸν στιχηραρικὸν τρόπον σώζονται ὀλίγα τινὰ τῶν παλαιῶν διδασκαλῶν· εἰς δὲ τὸν εἰρμολογικὸν τρόπον οὐδέν. Ἐν τῷ δευτέρῳ τεύχει τοῦ παρόντος πονήματος κατεχωρίσαμεν εἰς τὸν τρόπον τοῦτον δοκίμιᾳ τινα ἐπὶ τοῦ τερπνοῦ τούτου ἤχου. Ἡ ἐξωτερικὴ ὁμως μουσικὴ πολλὰ ἔχει τεχνικώτατα ἄσματα τοῦ ἤχου τούτου. Πρὸς ἄσκησιν παραθέτομεν ὧδε παραδείγματα ἐκ τῶν σωζομένων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὕμνωδιᾷ.

Τοῦ στιχηραρικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 υ.

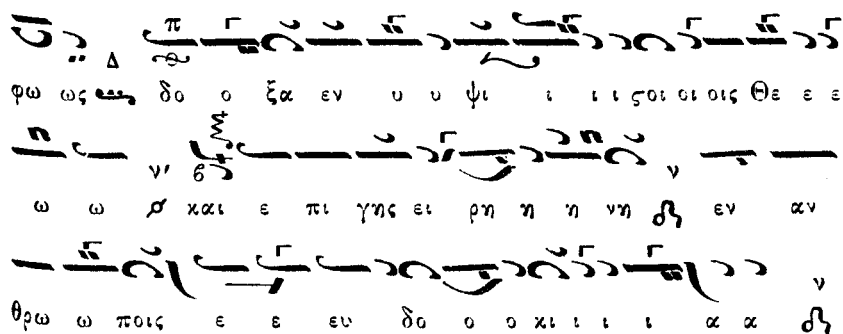

 Nn. Τρι η μερος α α α νε ε σ της Χρι ι στε ε εκ
 τα φου κα θως γε ε γρα α πται 6 συν ε γει ει ει
 ρας το ο ον προπα α το ο ο ρα α η η μων 6 δι ι
 ι ι ο ο ο σε και αι δο ξα α α α ζει το
 γε νος των αν θρω ω πων και α νυ μνει ει σου 6 τη η
 ην Α α να α στα α σι ιν 6

Τοῦ αὐτοῦ τρόπου.

 Nn. Δο ο ξα α α α σοι οι τω δει ξα αν τι το ο

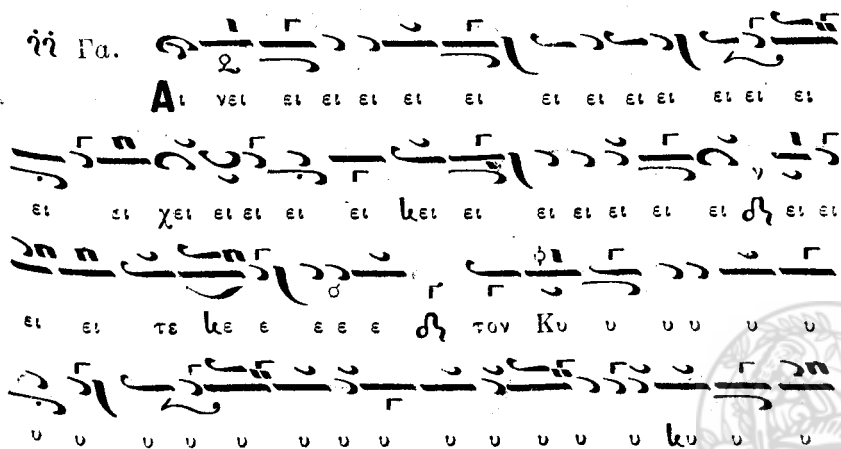
ΣΗΜ. Ὁ ἀνωτέρω στίχος ἄρχεται χρωματικῶς καὶ καταλήγει διατονικῶς.

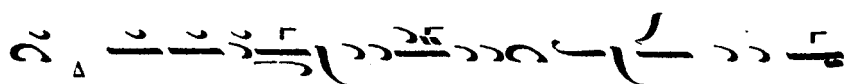
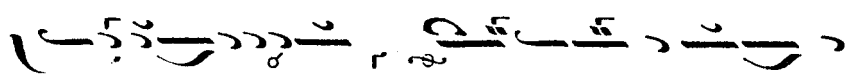
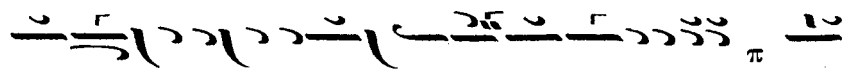
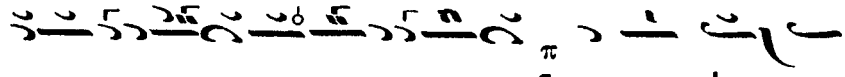
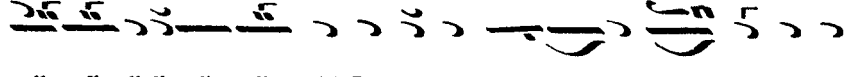
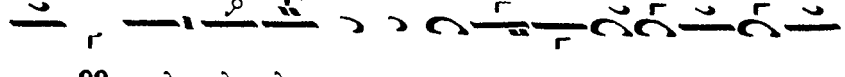
Ἐπὶ τοῦ ἐναρμονίου τρίτου ἤχου.

Τοῦ ἤχου τούτου ὑπάρχουσι μὲν καὶ καθαρῶς διατονικὰ μέλη ἀλλὰ τὰ πλεῖστα εἰς τὸ ἐναρμόνιον γένος, ὧν παραδείγματα παρα-
θέτομεν.

Τοῦ παπαδικοῦ τρόπου τὰ μέλη προφέρουσι τὸν Γα ὡς Νη καὶ τὸν Ζω ὡς Γα καὶ οὕτως ὁ Ζω γίνεται ἐναρμόνιος. Ἐχουσι δὲ πολ-
λὴν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ τοῦ λ δ' καὶ ἀπαιτεῖται πολλὴ προσοχὴ
ἵνα μὴ συγχέωνται.

Ῥυθμὸς 2 ♩

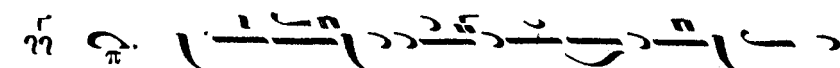
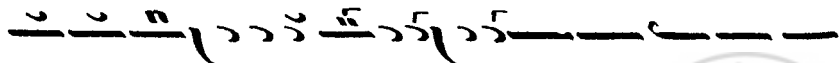
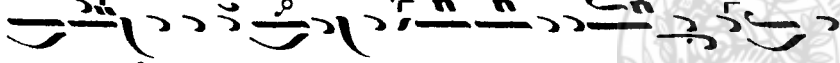

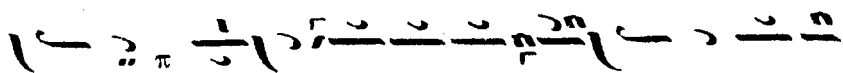
Δ
 υ ρ υ υ υ υ υ υ υ υ υ τον Κυ υ ρι ι

 ο ο ο κ ο ο ο ο ν δ ε ε εκ τω ων ου ου ου

 ου ου ου ου ου ου ρα α α α α α α α α

 α α α α α α α α α α ρ α α κ α α

 α α α α α α εκ των ου ρα α νω ω ω ω ω ω

 ων ηη αλ λη λου ου ι ι ι α α α α α

 α α α α α

Τοῦ στιχηραρικοῦ τρόπου.

Ψθμός 2 ~

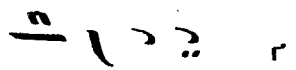
ηη π
 Πε φω τι ι σται αι τα συ υμ παν τα τη

 α να στα σει ει σου Κυ υ ρι ι ι ε και ο πα

 ρα α δει ει σος πα α α α λιν η νε ε ε ω ω ω ω

κται αι q πα σα δε η κτι ι ι σις α νευ φη

μου ου σα α σε q υ υ μνο ον σοι καθ ε κα στη ηην προσ

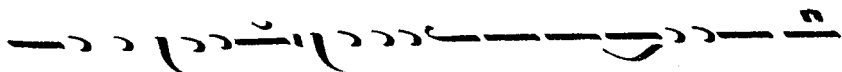
φε ρει ει ηη

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 ♩.

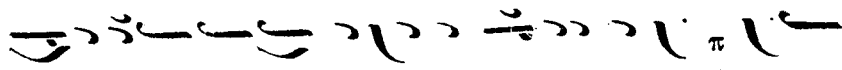
Ευ φραι νε σθω τα ου ρα νι α α γαλ

λι α σθω τα ε πι γει ει α ο τι ε ποι οι η σε κρη

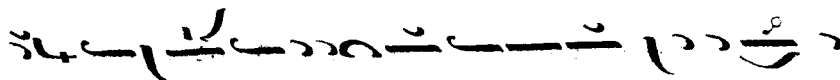
τος q εν θρα χι ω νι αυ του ο Κυ ρι ος ε

πα τησε τω θα να α τω τον θα να α τον q πρω

το το ο κος των νε κρων ε γε νε το q εκ κοι λι α

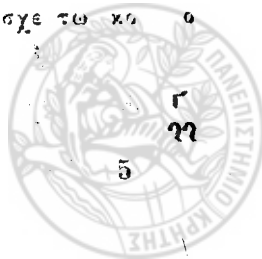

α δου ερ ρυ σα το ο η μας και πα ρε σχε τω κ ο ο

σρω το με γα ε ε λε ε ος

ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΓΛΟΣ.—ΤΕΥΧΟΣ Α'.

"Ετερον.

Εἰς ὀυθυμόν 3 ♯.

 (ε ο τ ρ ο ο κε η η ε λ π ι ι ις παντων

 τ ω ω ν χ ρ ι σ τ ι ι α α ν ω ν η η σ κε πε φ ρ ο υ ου ρ ει

 φ υ υ λ α τ τε ε ε τ ο υ ς ε λ π ι ι ι ζ ο ν τ α α

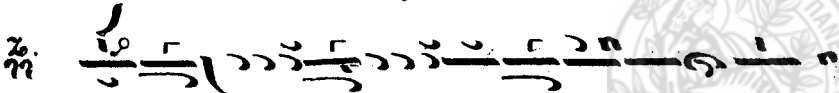
 α ς ει εις σε η η

Ἐπὶ τοῦ ἐναρμονίου βαρέος ἤχου.

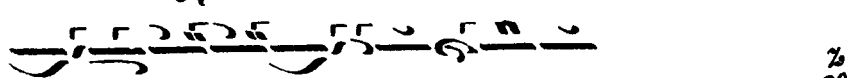
Οὗτος βάσιν ἔχει τὸν φθόγγον Ζω. βαρύτερον τοῦ διατονικοῦ κατὰ τριτημόριον τόνου. Εἰς τὸν παπαδικὸν τρόπον καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Δη, Πα. τελικῶς δὲ εἰς τὸν Ζω. Εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς δύο τρόπους ἀναβιβάζει τὸ ἴσον του εἰς τὸν φθόγγον Γα, ὃν προφέρων ὡς Ζω φυλάττει τὰ αὐτὰ διαστήματα τῆς ἐναρμονίου κλίμακος τοῦ Ζω. Τούτου ἕνεκα εἰς τὸν ὑπὸ τὸν Γα φθόγγον Βου τίθεται δῖσεις, ἵνα τὸ διάστημα Βου, Γα καταστῇ ἴσον πρὸς τὸ τοῦ Κε Ζω, ἡμιτόνιον. Τὸν ἐναρμόνιον λοιπὸν Βαρὺν παραλλαγγίζομεν ἐκ τοῦ Γα εἰς τε τὴν στιχηραρικὸν καὶ εἰρμολογικὸν τρόπον θέτοντες ὑπὸ τὸν Βου δῖσεις. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ εἰς τοὺς δύο τούτους τρόπους, καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Πα Δη σπανίως δὲ καὶ εἰς τὸν Νη, τελικῶς δὲ καταλήγει εἰς τὸν Γα.

Παραδείγματα ἐπὶ τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

Ῥυθυμὸς 2 ♯.

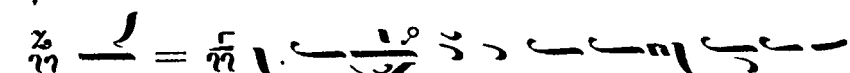
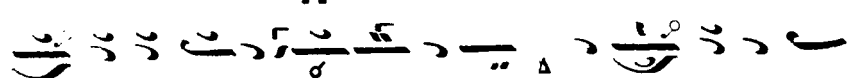
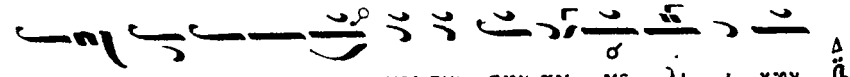
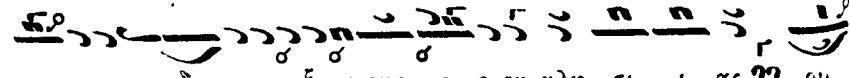
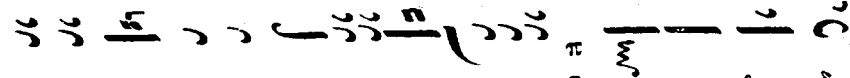
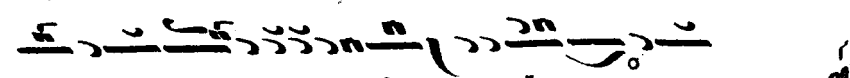

 Προ ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

 ι ι αν δὴ η η η η η η η η η η

 η η η η η η η η μω ω ω ων

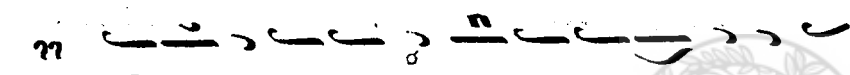
Τοῦ στιχηρατικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 ^

 Α πο στολοι ι δο ο ο οντες την

 ε γερσιν του Δη μι ου ουρ γου δὴ ε θαυ μα σαν βο

 ω ω ωων τες την ε γερσιν την αγ γε λι ι κην δὴ

 α αυτη η δο ο ο ο ξαα της ε ε εκ κλη σι ι ας η ου

 τος ο πλου ου τος της βασι λει ει ει ας q ο πα θων δι

 η η μας Κυ υ ρι ε ε δο ο ο ξα α α σοι

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 %.

 Κα τε λυ σας τω σταυ ρω σου τον θα να τον η

 νε ω ξας τω λη στη τον πα ρα δει σον q των μυ ρο ρο

ῥων τον θρη νον με τε βα λες δὲ και τοις σοις α πο στολοις

κη ρυτ τειν ε πε ταξας ᾗ ο τι α νε στης Χρι στε

ο Θε ος πα ρε χων τω κο σμω το με γα ε ε λεε ος ᾗ

Μετὰ τὰ παραδείγματα ταῦτα δέον νὰ διδασθῶσιν οἱ μαθηταὶ τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων ὡς ὀρίζεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν διδασκάλων. Νὰ φοιτῶσι δὲ τακτικῶς εἰς τὸν χορὸν τῶν ψαλτῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἔνθα τὰ μὲν μεμαθημένα συμπάλλουσι, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα ἀκροῶνται ἰσοκρατοῦντες.

